

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**Педагогічні умови розвитку творчості дітей
старшого дошкільного віку у руховій діяльності**

Виконала:

студентка II курсу, 22-М групи
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Заворотна Лілія Костянтинівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної та початкової
освіти

Кошель Анна Павлівна

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2023 року.

Студентка

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Науковий керівник

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*
протокол № _____ від «___» _____ 2023 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

_____ (підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
1.1. Теоретичний аналіз літературних джерел з проблеми розвитку творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності.....	9
1.2. Особливості процесу розвитку творчості у дітей дошкільного віку в контексті фізичного виховання в закладі дошкільної освіти.....	15
1.3. Основні підходи до процесу розвитку творчості дошкільників у руховій діяльності.....	22
Висновки до розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	38
2.1. Педагогічні умови розвитку творчості старших дошкільників у руховій діяльності в закладі дошкільної освіти.....	38
2.2. Організація проведення і аналіз результатів дослідно- експериментальної роботи.....	51
Висновки до розділу 2.....	57
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	61
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність. В сучасних умовах різкі зміни в українському суспільстві, спричинені військовою агресією росії та епідемією COVID-19, надають особливого значення питанню збереження фізичного, психічного та духовного здоров'я особистості. Ефективним механізмом для збереження та відновлення частково втраченого здоров'я є виявлення творчості. Формування творчої особистості, виявлення та розвиток її здібностей, створення системи навчання, що служить основою для вирішення проблем розвитку креативності, стає важливим аспектом соціалізації в умовах сучасності.

Державна політика щодо питання збереження здоров'я дошкільників і пошук нових більш ефективних умов, форм, засобів, методів та моделей організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (далі ЗДО) України, спрямованих на гармонізацію, активного, творчого та індивідуального розвитку дітей підтверджується в низці державних документів, зокрема в Законі України «Про дошкільну освіту» (2017), оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти в (далі БКДО) (2021), «Про охорону дитинства» (2001), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Указі президента Про національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016) Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти та інших нормативних актах Міністерства освіти і науки України (далі МОН України), що регламентують діяльність закладів освіти в напрямку поліпшення якості життя, зміцнення творчого потенціалу, збереження генофонду українського народу.

Науковці (М. Єфименко, О. Дубогай М. Рунова та ін.) підкреслюють, що у дошкільному віковому періоді особливо помітний взаємозв'язок між активною руховою діяльністю та станом їх психоемоційного розвитку, станом їх фізичного здоров'я. Саме творчий елемент у руховій діяльності стимулює дітей до пізнання себе, як особистості, оточуючих дітей та

дорослих, зовнішнього середовища, вчить їх поступовій адаптації в цьому світі, допомагає обирати правильні орієнтири та цінності їх майбутньої життєдіяльності [41; 43; 101].

Всебічний і гармонійний розвиток дітей дошкільного віку безпосередньо залежить від фізичного розвитку. Рухи впливають не тільки на формування опорно-рухового апарату, але й активізують роботу кори головного мозку, що впливає на центральну нервову систему (далі ЦНС) дитини та її почуття. Вчені встановили, що висока потреба в русі генетично закладена в людському організмі, обумовлена всім перебігом його еволюційного розвитку [1].

Залучення дитини до творчості в процесі рухової діяльності призводить до органічного поєднання та взаємозалежності фізичного, інтелектуального та духовного розвитку дитини, створює умови для творчого підходу до вирішення складних життєвих ситуацій у майбутньому [127].

У руховій діяльності містяться великі потенційні можливості для розвитку творчого, художнього та морального потенціалу особистості, як свідчать дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів: психолого-педагогічних досліджень (Т. Бабюк, Г. Беленька, О. Богініч, О. Веннецька, Л. Волкова, Н. Денисенко, О. Запорожець, О. Кононко, К. Крутій, І. Лапченко, Л. Лохвицька, З. Плохій, Н. Семенова, Р. Сорочинської та ін.) та системи фізичного виховання підростаючого покоління (Т. Андрющенко, Л. Артемова, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, М. Єфіменко, Л. Загородня, О. Іванашко, М. Зуболій, М. Комісарик, А. Кошель, В. Кошель, І. Кліш, О. Курок, С. Тітаренко, М. Рунова, М. Чуйко, Ю. Шевченко та ін.).

П. Лесгафт вважав, що використання фізичних вправ дозволяє формувати у дитини працелюбність, самостійність у виконанні роботи, творче ставлення до справи. Довільність і осмислення рухів дозволяють успішно оволодівати навчальними навичками.

Розвиток творчості дітей у системі дошкільної освіти є однією з актуальних проблем. Соціальна важливість проблеми, об'єктивна потреба

практики дошкільних освітніх закладів у визначенні та реалізації педагогічної стратегії формування творчої особистості дошкільника, зумовили необхідність більш детального вивчення проблеми розвитку рухової творчості для збереження унікальної самобутності дитини. Аналіз значної кількості наукових досліджень дає підстави констатувати, що проблема розвитку рухової творчості була і є предметом дослідження багатьох учених, зокрема: основна сутнісна характеристика творчості визначена у роботах О. Леонтьєва, О. Пономарьова, С. Рубінштейна, Б. Теплова та ін.; психолого-педагогічні положення про сутність дитячої творчості як необхідної умови розвитку особистості розкрито у роботах Л. Виготського, Н. Ветлугіної, В. Давидова, Т. Комарової.

Однак, незважаючи на увагу дослідників до проблеми особистісного розвитку дитини в руховій діяльності, багато її напрямів залишаються недостатньо розробленими, зокрема розвиток рухової творчості дітей.

Соціальна значущість даної проблеми, об'єктивна потреба у визначенні та реалізації педагогічної стратегії щодо формування творчої особистості дошкільника в умовах освітнього процесу ЗДО зумовили вибір теми конкурсної роботи: «Педагогічні умови розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку у руховій діяльності».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз наукової і методичної літератури фахівців різних галузей науки з проблеми розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності.

2. Розкрити структурні елементи експериментальної роботи, критерії, показники та охарактеризувати рівні розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності у закладі дошкільної освіти.

3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності.

Об'єкт дослідження – освітній процес в закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності.

Для реалізації поставлених завдань було використано комплекс **методів дослідження:**

– теоретичні – вивчення, об'єднання та порівняння джерельної бази для встановлення та узагальнення поточного стану вивчення проблеми розвитку рухової творчості у дітей старшого дошкільного віку в області психолого-педагогічної, валеологічної, фахової та методичної літератури вітчизняних та зарубіжних авторів;

– емпіричні – застосування діагностичних методів (анкетування, інтерв'ю, бесіди) та педагогічних експериментів для визначення сучасного рівня розвитку творчості дітей дошкільного віку в області рухової діяльності;

– методи математичної обробки отриманих емпіричних даних – збір, математична обробка результатів дослідження, їх аналіз якісно та кількісно, представлення у табличних і графічних формах з метою фіксації, узагальнення та інтерпретації отриманих результатів в ході проведеної експериментальної роботи.

Теоретичне значення роботи полягає у визначенні й обґрунтованні педагогічних умов, критеріїв, показників та рівнів розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробленні і впровадженні навчально-методичного посібника «Розвиток творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності» (додаток Е). Матеріали роботи можуть бути використані педагогами ЗДО у освітньому процесі для збереження і формування фізичного, психічного, духовного здоров'я особистості дитини, розвитку її творчого потенціалу і креативності.

Апробація результатів дослідження відбулося в процесі участі у наступних міжнародних, всеукраїнських конференціях, конкурсах та курсах:

- I міжнародній науково-теоретичній конференції «Науковий метод: реальність і майбутні тенденції дослідження», 24 березня 2023 р. Загреб; Республіка Хорватія;

- міжнародній науково-практичній конференції «Європейські цінності різноманітності та інклюзії в освіті» 17-18 грудня 2020 р. Італія, м. Генуя;

- в інтенсивному курсі «Європейська політика соціальної згуртованості» 28-30 грудня 2020 Італія, Генуя;

- I всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Освіта XXI століття: аксіологічний вимір», яка відбулася 02 грудня 2022 року м. Нікополь;

- всеукраїнському творчому конкурсі для студентської молоді «Здорова дитина – здорова нація», 2023 року м. Глухів

З сертифікатами участі у перерахованих міжнародних, всеукраїнських конференціях, конкурсах та курсах детально можна ознайомитись (додаток Ж).

Структура конкурсної роботи обумовлена її змістом і складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (136) та додатків (7). Основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 60 сторінках. Загальний обсяг роботи становить – 96 сторінок. Робота містить 3 таблиці, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Теоретичний аналіз літературних джерел з проблеми розвитку творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності.

Психіка дітей у дошкільному віковому періоді супроводжується творчою спрямованістю, завдяки чому дитина-дошкільник робить для себе великі відкриття майже на кожному кроці, пояснюється це тим, що навколишній світ який оточує дитину дошкільного віку нею не досліджений, вона вивчає його вперше. Дитячий розум чистий, тому в деяких аспектах, діти створюють вірші, малюнки, аплікації на високому рівні, як для їх віку [89].

Коли дитина починає творити, вона здійснює свої задуми, висвітлює у своїх роботах ставлення до себе і навколишнього оточення. Таким чином діти дошкільного віку відкривають про себе нове, що дозволяє їм краще зрозуміти і пізнати самих себе: особливості сприймання інформації, інтереси, уявлення, здібності, навички тощо [91].

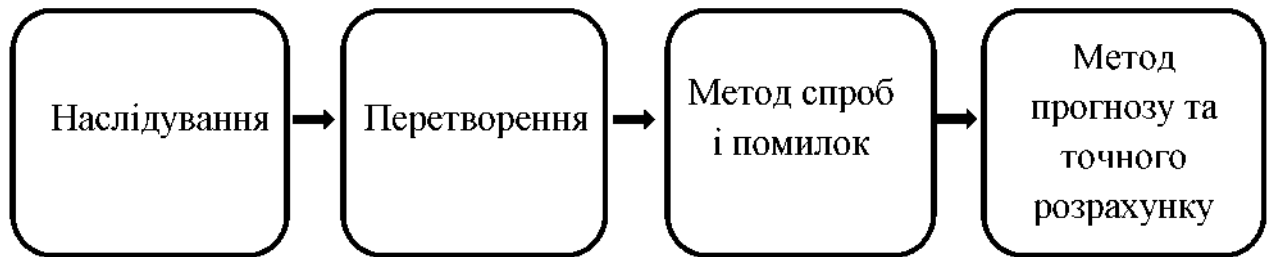
Якщо говорити про дитячу творчість, то вона не буде розвиватись, якщо вихователь чи батьки будуть вказувати вихованцю тільки про необхідність розвитку. Дітям дошкільного віку необхідно не тільки подати приклад (основу), як починати робити, як використовувати матеріали, як маніпулювати предметами, після чого дитина опираючись на приклад, почне розвивати свою творчу діяльність а й створити необхідні для розвитку умови [89].

Крім цього, дошкільник в процесі взаємодії з дорослим, починає наслідувати його, в результаті чого дитина активізує творчі властивості особистості [101].

Ж. Піаже пояснював роль наслідування дитиною дорослого в тому, що «це особлива форма мотивації, яка не залежить від задоволення органічних

потреб, а являє собою ініціативу за для розвитку інтелекту та творчих здібностей» [57, с. 37].

Як зазначалося, дитяча творчість не існувала б без наслідування, зразків, прикладів. Так закладено в еволюції живих організмів: від репродукування до перетворення. Незмінно повторює свій шлях людський онтогенез і філогенез (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Дитяча творчість в контексті людського філогенезу і онтогенезу

Освітній процес має розрахувати розвиток творчої активності й пізнавальної діяльності дітей так, щоб відбувся перехід від репродуктивного рівня до репродуктивно-творчого та від нього до творчого. Звідси ж виникають стадії прояву творчої активності дошкільником.

Перша стадія полягає у наслідуванні й репродукції готового. Знаходячись у нових умовах, дитя копіює дії дорослих, для досягнення своїх цілей.

Друга стадія – творче наслідування. Малеча вкладає частинки новизни, проявляє самодіяльність без великих змін, від взятого приклада. Дошкільник ознайомлюється з різними видами нової діяльності й аналізує власні сильні сторони (вміння та навички). Уже на цій стадії дошкільник починає проявляти свій потенціал.

Третя стадія – репродуктивна творчість. Здатність взяти пропонований приклад і повністю переробити під свій лад або сильно змінити. У даній ситуації вихованець проявляє свою оригінальність, творче бачення і мислення.

Четверта стадія є справжня творчість, створення абсолютно нового без прикладу [101, с. 77].

Наслідування відіграє велику роль, «воно є одним зі ступенів творчого розвитку дитини. Коли малюк починає творчо розвиватися, то проявляється індивідуальна властивість особистості, яка не мислить стереотипно у здійсненні будь-яких завдань, а супроводжується оригінальністю – бачення суб'єкта у новому форматі. Таке мислення дає можливість створювати безліч нових ідей. Опираючись на це, дослідники підкреслюють основні характеристики творчості:

- оригінальність – нестандартне розв'язання проблем у різних видах діяльності;
- семантична гнучкість – підвищена чутливість до мовлення; мовленнєва творчість (новоутворення слів, речень, рим);
- образно адаптивна гнучкість – вміння дитини визначати механізм об'єкта;
- стихійна гнучкість – знаходження різноманітних ідей в обмежених ситуаціях» [1, с 6].

Особливість характеристики дитячої творчості є відсутність внутрішніх бар'єрів, які сковували б творчість. У дошкільників є самоконтроль, але він націлений на сам процес діяльності, а не на результат, адже дитина отримує задоволення під час творення [4].

Проаналізувавши дослідження розвитку творчості дітей, можна визначити поняття дитячої творчості. Дитяча творчість являє собою створення дитиною суб'єктивно нового: малюнок, гра, мелодія, конструкція, створення нетипових предметів, істот; характеризування дійових персонажів по новому, індивідуальні засоби виразності, жестикулювання та інше.

Головним етапом творчого процесу дитини є відчуття невідомого – перешкоди, виникнення питань, визначення проблемних елементів для розв'язання проблеми, пошук і визначення перешкоди [6, с. 32].

Творчий потенціал виражає внутрішні сили особистості, маючи свій максимум активності при засвоєнні й переробленні інформації, яка застосовується у спілкуванні, пізнанні, діяльності. Основою цього складного процесу є свідомість та поведінка [32, с. 30].

Творчий потенціал не піддається зовнішньому спостереженню, її носій може не здогадуватися про свої творчі можливості. Для визначення творчої можливості у конкретної дитини, можна лише проаналізувавши її діяльність на оригінальність і неповторність. Таким чином творчий потенціал можна буде побачити на власні очі у виді результату або розробки, наприклад, малюнку, вірша, пісні, конструюванні, танцюванні тощо [14].

За даною концепцією, творчий потенціал дошкільників, можна виявити за такими критеріями:

1. Ставлення до творчості (захоплення, емоційність, уявлення, умовні ситуації, хвилювання).
2. Якість засобів творчих дій (винахідливість, оригінальність, швидкість мислення, комбінування).
3. Якість матеріалів (відбір предметів, життєвих ситуацій, застосування їх у творчості) [4].

Формується творчий потенціал завдяки зусиллям, зв'язаними можливостями й реальним. Потім це перетворюється в один процес життєтворчості, в якому виникають оригінальні ідеї, для нових можливостей та їх реалізації. Творчий потенціал поділяється на: творчі здібності (інтелект, уява, дивергентне мислення); властивості особистості, що реалізують творчі здібності (мотиви, емоційність, вольові якості, рівень компетентності).

Педагоги наголошують, що дошкільний вік є ключовим для розвитку творчих здібностей особистості, оскільки саме в цей період малюк починає усвідомлювати своє ставлення до навколишнього світу, відчуває себе часткою цього світу. Дитина активно зростає у фізичному розвитку, тож її рухова діяльність стає чудовою основою для розвитку творчих здібностей та талантів юної особистості.

Вчені-педагоги постійно вивчають природні закономірності розвитку рухової активності дошкільника та її вплив на цей процес оточуючого середовища, такого як науково-технічний прогрес, природний середовища, зміни кліматичних умов тощо. З урахуванням отриманих даних педагоги розробляють систему розвитку творчої активності дошкільнят.

Фундамент творчої особистості вкладається ще з раннього дитинства в дошкільному віці. Малюк виявляє своє розуміння навколишнього світу та своє ставлення до нього через творчість. Цей процес розкриває внутрішній світ дитини, її здібності, уявлення, сприйняття оточуючого світу, інтереси та потреби. Творчий процес є ключовим для успішного виконання різноманітних видів діяльності дитини [46].

Дошкільний вік визначається як період закладання основ формування особистості та розвитку особистісних механізмів поведінки. Основна мета освітнього процесу полягає в реалізації свого власного «Я» дошкільників, усвідомленні себе як окремої та унікальної особистості. Один з важливих способів досягнення цієї мети - ефективна організація фізичних занять для дошкільників, поєднана з різноманітними формами дитячої творчості [26].

Навіть базові фізичні вправи відкривають можливості для розвитку дитячої уяви та фантазії, активізують творчий потенціал, що в подальшому визначатиме успіх особистості у всіх сферах її життєдіяльності.

Творчість є важливою складовою особистості, представляючи одну з ключових форм розумової діяльності дитини. Вчені вважають її універсальною здатністю, яка гарантує успішне виконання різноманітних видів діяльності та є основним засобом існування та розвитку особистості. Дитина виражає в творчості своє розуміння оточуючого світу та своє ставлення до нього, допомагаючи розкрити внутрішній світ, особливості сприйняття, уявлень, інтересів та здібностей (О. Андрощук, С. Архипова, Л. Виготський, І. Біла, В. Давидов, Е. Ільєнков, А. Петровський та ін.).

Найпоширенішим трактуванням творчості є розуміння її як діяльності, спрямованої на створення нових матеріальних, культурних і духовних

цінностей, що впливає на розвиток самої особистості. Різні визначення творчості, включаючи роботи С. Гончаренко, підкреслюють її багатогранність та важливість у житті людини.

Узагальнюючи вищенаведені визначення, можна зробити висновок, що дитяча творчість – це діяльність, спрямована на задоволення важливих потреб особистості на основі її природних здібностей. Це відкриває можливість для освоєння нових знань, навичок та формування властивих рис характеру, що в подальшому дозволяють особистості успішно діяти у різних сферах життя.

У процесі творчості формується нова психологія дитини, яка включає творче мислення, активну оцінкову діяльність, саморегуляцію поведінки та адаптивність до змін у навколишньому середовищі. [26].

Творчість у дошкільника проявляється у безлічі аспектів. Рухова творчість глибоко відкриває перед дитиною особливості її тіла, формує вміння швидко та легко орієнтуватися в нескінченному просторі рухових образів та розвиває сприйняття руху як об'єкта ігрового експерименту. Застосування рухових завдань створює вигадкові ситуації, де діти можуть виявити творчість. Це також дозволяє виражати емоції через рух, створювати нові форми рухів та композиції [129].

Отже, рухова творчість виступає як важливий результат розвитку моторної сфери дитини, досягнутого умілим творчим засвоєнням рухових еталонів в сприятливому середовищі для творчості [127].

О. Богоніч, проводячи дослідження рухової творчості, вказує на те, що вона допомагає розкрити моторну динаміку тіла дитини, забезпечує фізичне та емоційне задоволення від рухової діяльності, навчає виражати емоції через рух та створювати нові форми рухів. Це сприяє осмисленню обмежених можливостей для подальшої творчості та фізичного вдосконалення [15].

Педагог А. Чаговець вивчала наслідки впровадження творчих елементів у рухову діяльність дітей. Це сприяє закріпленню звичок та навичок у руховій діяльності, формує творчу особистість дитини, надихає її на

творчість, вчить нестандартно мислити та реалізовувати креативні ідеї. Цей підхід сприяє задоволенню від процесу та результатів творчості [127].

Залучення дитини до творчості через рухову діяльність сприяє органічному поєднанню фізичного, інтелектуального та духовного розвитку, формує творчий підхід до вирішення складних життєвих ситуацій [127].

М. Рунова відзначає, що в дітей дошкільного віку виявляється особливий взаємозв'язок між активною руховою діяльністю та їхнім психоемоційним розвитком, а також фізичним здоров'ям. Творчий компонент у руховій діяльності стимулює дітей досліджувати себе як особистість, взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими, адаптуватися до зовнішнього середовища, вчити їх обирати вірні орієнтири та цінності для їхнього майбутнього [101].

У сучасних закладах дошкільної освіти все частіше впроваджуються нові підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи. Основна ідея цих підходів полягає в наданні пріоритету творчому розвитку дитини, а не лише вихованню фізично здорової дитини [8].

Творчість, нестандартний підхід у вирішенні життєвих ситуацій, креативність та впевненість у позитивному результаті все більше закріплюватимуться як характерні риси дитячої особистості [113].

1.2. Особливості процесу розвитку творчості у дітей дошкільного віку в контексті фізичного виховання в закладі дошкільної освіти

Властивістю розвитку творчості у дітей є особливість у віці, яка виявляється через провідний вид діяльності - ігри. Завдяки іграм діти в дошкільному віці навчаються, розвиваються і формують свою творчу активність та потенціал, розкриваючи свої здібності. Аналізуючи сучасні програми дошкільних закладів, ігри використовуються всюди, оскільки вони є найефективнішим методом навчання. У закладах дошкільної освіти почали впроваджувати ігри з правилами, в яких визначений програмовий контент та

дидактичне завдання. Ці ігри створені для виховання, їх називають рухливими та дидактичними [127].

Рухлива гра - це ігрові дії, де застосовуються правила, матеріали, сюжет і роль. У таких іграх дитина може використовувати свої можливості для досягнення мети, виявити взаємодопомогу та власні таланти. Дидактичні ігри допомагають дітям здобувати та закріплювати нові знання, розвиваючи творчі процеси їхнього розуму та активізуючи власні здібності [114].

Ці ігри є корисними як під час занять, так і під час самостійної діяльності. Крім виховного процесу, вони допомагають розкрити власні таланти дітей через можливості, які вони надають. Рухливі та дидактичні ігри, орієнтовані в основному на виховний характер, засвідчують популярність творчої діяльності дітей, але окрім цього, поширеною формою творчості в дитинстві є творчі ігри. У таких іграх діти виявляють яскравий самодіяльний та творчий характер. Дитина вигадує гру на основі власних вражень, отриманих від навколишнього світу. Творча гра допомагає дітям виявляти себе, індивідуально відтворювати реальність та створювати цілісне уявлення про світ у своїй свідомості. Ці ігри дають можливість впливати на події та викликають інтерес та бажання брати участь [129].

Творчі ігри заслуговують на окрему увагу, зокрема режисерські ігри, що включають в себе іграшки та їх еквіваленти. Під час цих ігор діти поступово переходять від ігрових дій до гри за власним сценарієм, самостійно обираючи ігрові засоби. Ключовим елементом режисерської гри є досвід дитини.

Перші самодіяльні ігри виникають у ранньому віці, такі як «Кую-кую чобіток» або «Сорока-ворона». У цих іграх дитина отримує позитивні емоції від взаємодії з рідними. Поступово малюк переходить до «відображуваних» ігор, в яких він вчиться відтворювати образи навколишнього світу на собі, вивчаючи їх характеристики. Дитина також навчається концентруватися на предметних діях з іграшками, які відіграють велику роль у визначенні характерних дій і сюжету [130].

Творчі ігри динамічно розвиваються у молодшому дошкільному віці, зокрема становиться активним процес створення спільних ігор з однолітками та ігор із задумом. На цьому етапі відзначається відсутність ігрових правил, але діти узгоджують свої дії та бажання інших.

Різноманітність рольових ігор також збільшується, і ролі стають пов'язаними з конкретними вимогами до дій та характеристиками самої ролі. Діти відтворюють ролі за умовами, виконуючи їхні засоби дії, такі як рухи, мовлення, міміка і т. д. Вони діють у вигаданому світі, виконуючи певні ролі, чи то на сцені, чи серед інших дітей. Ігрові навички дітей розвиваються від дій з іграшками до дій з елементами творчості, підвищуючи їх здатність творити та реалізовувати свої ідеї [127].

У дітей п'ятого року життя ігри пов'язані зі становленням рольової поведінки, що формується під впливом голосного мовлення. В цьому віці предмети починають замінюватися «словами-назвами», а дії переходять у жести, які супроводжуються поясненнями. Ці процеси допомагають сформувати образно-словесне мислення у дитини, а ігрові дії набувають словесних та жестикуляційних виразів, які стають символічними.

У старшому дошкільному віці гра стає центром ролі. Діти в рамках одного сюжету послідовно змінюють ігрові ролі або застосовують їх комбіновано. Ігри можуть включати словесні або жестикуляційні вирази, і дорослі діти плавно переходять від однієї ролі до іншої. Розвиток ігрової діяльності на шостому році життя відзначається навичками розігрування послідовно декілька зв'язаних між собою сюжетів. Такі творчі ігри, які раніше були відкритими та із прихованими правилами, поступово змінюються у дзеркальному вигляді, що створює передумови для опанування нових видів діяльності [120, с. 7].

Образотворча діяльність, а зокрема створення малюнків, займає важливе місце у становленні творчих здібностей дітей. Малювання – це вид творчої гри, яка дозволяє дитині отримати досвід естетичної оцінки своєї творчості [114, с. 38].

Ігрове зображення впливає на розвиток психіки та особистості, де дитина, малюючи, стає учасником зображувальних подій, взаємодіючи з іншими учасниками та вводячи елементи гри у творчий процес.

Мовлення грає важливу роль у цьому процесі, сприяючи фіксації образів та наданню пояснень. Як результат, дитина будує умовну ситуацію, що характерна для гри, у якій взаємодіють різні образи та дії. Мовлення також допомагає виразити уявлення про те, що важко або неможливо зобразити. Мовлення допомагає подолати можливі технічні та творчі труднощі та зближує малюнок із задумом [111, с. 39–40].

Фізичний розвиток дитини включає в себе біологічні зміни та збільшення фізичної сили. Важливо забезпечувати гармонійний розвиток всіх м'язів опорно-рухового апарату, ураховуючи фізичні навантаження. Педагоги рекомендують застосовувати диференційований підхід, враховуючи стан здоров'я, вік, підготовленість кожної дитини до рухової діяльності та особливості її психологічного розвитку [25].

У розвитку творчих рухових ігор для дошкільників існує велика різноманітність методик. Ці ігри можуть бути простими або складними в залежності від ступеня їх складності. Прості ігри передбачають виконання однакових рухів усіма дітьми, тоді як складні ігри передбачають виконання окремих рухових ролей дітьми чи групою [129, с. 35].

Рухливі ігри можуть бути ігровими вправами, естафетами, атракціонами, іграми з елементами різних видів спорту, а також сюжетними чи несюжетними. Якщо в руховій грі передбачений сюжет, така гра може бути підходящою для дітей різного віку в залежності від складності сюжету. Ці рухові творчі завдання зазвичай виконуються групами дітей [127].

Несюжетні ігри, як правило, є змагального характеру з використанням предметів, таких як м'ячі, кільця, кеглі, скакалки. Вони сприяють розвитку просторової орієнтації, спритності та співпраці в команді [127].

Щодо ігор із елементами окремих видів спорту, таких як футбол, волейбол, баскетбол, вони можуть використовуватися для дітей середнього

та старшого дошкільного віку. Ці ігри сприяють активності та спритності дітей і варто проводити їх у першій половині дня, оскільки вони сприяють сильному збудженню емоційної, психічної та фізичної сфери дітей [129, с. 43].

Дослідниця Л. Шульга підкреслює що «творча ігрова діяльність дошкільників має як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Об'єктивно гра моделює різноманітні життєві ситуації, створює уявні обставини, у яких діти можуть виявити свою активність та креативність. Суб'єктивно гра розвиває у кожної дитини індивідуальний творчий підхід до вирішення завдань та фантазування. Це допомагає дітям розвивати творче мислення та уяву» [133, с. 144].

Характерні риси творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку у руховій активності визначаються декількома ключовими аспектами:

Усвідомленість фізичних рухів: Діти розуміють суть та мету своєї рухової діяльності. Вони вміють використовувати вже знайомі методи та способи виконання різних фізичних вправ у різних ситуаціях.

Комбінування рухів: Діти можуть об'єднувати та комбінувати відомі їм рухи в різних ситуаціях, а також показувати ігрові образи за допомогою рухів.

Погодження рухів з іншими дітьми: Діти вміють узгоджувати свої рухи з руховою діяльністю інших дітей.

Диференціювання та інтеграція рухових завдань: Діти можуть розрізняти окремі рухові завдання на складові компоненти або частини, або ж, навпаки, інтегрувати їх в єдине ціле.

Виявлення емоцій та настрою через рухи: Діти можуть використовувати рухи для вираження своїх емоцій, настрою та створення нових рухових образів.

Естетичні здібності: Діти отримують естетичне задоволення від виконання рухів, враховуючи не лише технічні аспекти, але й емоційний та естетичний аспект виконання [113, с. 33-34].

Такий комплекс розвитку рухової творчості в дітей допомагає їм розвивати важливі навички та властивості, такі як увага, координація, спритність, співпраця в команді та розвиток естетичних смаків [101, с. 58].

Вивчення рухової діяльності дітей в дошкільному віці відбувається з комплексного підходу, враховуючи фізичний, розумовий, та емоційний розвиток. Ці аспекти спрямовані на виховання дітей, які мають високий рівень фізичного та розумового розвитку, гармонійні функціональні системи організму, вольові якості, та високий рівень фізичної та розумової працездатності [46].

У старшому дошкільному віці увага дітей стає більш зрілою та спирається на їхній особистий досвід, який може мати як позитивний, так і негативний емоційний характер. Діти на цьому етапі вже можуть створювати власні плани та застосовувати отримані раніше знання в залежності від конкретних умов та обставин [42].

Рухові дії, які діти вивчають, починаються з імітації та наслідування, але з часом до наслідування долучається свідомість, і це призводить до появи нових форм чи елементів рухової діяльності, свідчачи про зародження творчих здібностей. Цей процес повинен бути правильно спрямований педагогами для подальшого розвитку творчої особистості дитини, часто здійснюється через рухливі ігри [127].

Експерименти та творчі завдання старших дошкільників підштовхують дітей до самостійного пошуку нових способів рухових дій. Рухові інсценування та проблемно-рухові ситуації створюють умови для використання різних способів виконання рухів у різних ігрових сценаріях. Такий підхід підтримує розвиток творчих здібностей дітей та сприяє їхньому фізичному та розумовому розвитку [127].

Рухові інсценування, за висловом В. Кошеля та Л. Троян, визначаються «характерним образним перевтіленням їх виконавців.» Старші дошкільники залюбки виконують ці рухи, якщо їм пропонують цікаві сюжети та різноманітних персонажів. Взаємодія та спілкування між дітьми утворюють

особливу ігрову обстановку, сприяючи розвитку творчості дітей. У таких ситуаціях важливе завдання педагога – викликати емоційний відгук, допомагати дітям взаємодіяти у межах їхніх ігрових образів та розуміти образи інших через ігровий діалог та виразні засоби, такі як мовлення, жести, пози та міміка. Нерідко діти самостійно пропонують нові варіанти рухових комбінацій, що свідчить про їхню творчість [114, с. 38].

Створення образів через рухи «збуджує у дітей емоційне ставлення до рухової діяльності, активізує психічні процеси, розвиває такі якості, як кмітливість, гнучкість, оригінальність рішень та інші» [114, с. 40].

Для розвитку творчого потенціалу старших дошкільників необхідно постійно звертатися до їхніх емоційних переживань. Здатність виражати свій емоційний стан дозволяє дітям відчувати реалізованість власної унікальної індивідуальності, що, в свою чергу, допомагає використовувати всі їхні потенційні можливості. Коли емоції оволодівають дитиною, важливо їх виражати за допомогою слів, жестів та рухів [112].

Комфортна, психологічна та дружелюбна обстановка в сім'ї та дитячому колективі є важливою умовою успішного розвитку дитини. Забезпечення безпечного психологічного середовища для творчого пошуку та досягнень вимагає від дорослих стимулювання дитини до творчості, виявлення співчуття в разі невдач та терплячого ставлення до навіть найнеочікуваніших ідей, які можуть суперечити життєвому досвіду дорослих. Заборонено давати зауваження чи осуджувати дитину, але можна запропонувати тактовні поради. За висновками західних психологів, для виховання дитини із високим творчим потенціалом досить просто не заважати їй вільно самовиражатися. Однак практика педагогів показує, що більшість дітей вимагають керівництва та догляду з боку батьків та педагогів ЗДО, оскільки самостійна дитина не може довго утримувати творчу активність [13].

1.3. Основні підходи до процесу розвитку творчості дошкільників у руховій діяльності.

Визначення гри, яке подається у різних джерелах, надає зрозуміння її впливу на дітей старшого дошкільного віку.

Гра визначається як діяльність, що відрізняється від реальності навколишнього світу та яка змінює побутову обстановку. Люди постійно створюють щось нове та вигадане, що відрізняється від реального світу, і є вираженням їхнього прагнення до краси чи ідеального існування [112].

Гра також розглядається як діяльність, створена заради самої гри та задоволення від участі у ній, що виникає у процесі гри [112].

Ігрова діяльність відображає ставлення людини до навколишнього світу та визначає її життя в цілому і в частковості. Для дошкільного віку ігрова діяльність є основною, привабливою для будь-якого віку [112].

Педагог в дошкільній освіті може використовувати гру для розвитку пізнавальних та навчальних процесів, виховання, навчання правил та норм моральної дії, патріотизму, а також для соціалізації дітей [111].

Гра дозволяє дітям розуміти, як можна впливати на оточення та змінювати його, формує необхідність впливу на світ та передумови для ігрової діяльності [111].

У середині ігрового сюжету, людина насолоджується необмеженою самостійністю, може заглядати у майбутнє, повертатися у минуле, багаторазово повторювати ті дії, які приносять задоволення і дозволяють відчувати себе важливою [101].

У грі дошкільник живе своїм істинним, самостійним життям, не вчиться жити. Він експериментує з ролями та ситуаціями, використовуючи фантастичні сюжети і розглядаючи різні можливості та шляхи вирішення проблем. Гра є багатофункціональною та надає величезні можливості. Увійшовши в гру на рівних з дитиною, можна не лише керувати процесом, але і направляти розвиток дитини [111].

Для дітей старшого дошкільного віку гра стає найяскравішою та найважливішою. Вони вже використовують уяву та фантазію, застосовують розроблені навички процесуально-побутової гри, але на новому якісному рівні. В грі інтелект супроводжується емоційно-дієвим переживанням, як відзначив Д.Б. Ельконін, провідний дослідник дитячої гри [101].

Педагог у закладі дошкільної освіти, за допомогою гри, цілком може розвивати процеси: пізнавальні, навчальні. Також може прищепити правила та норми моральної дії, патріотизму, соціалізувати дитину та багато іншого. Він вчить хлопців виконувати ролі, сам входить у гру, як партнер та лідер ігрової діяльності, може виступити у ролі організатора, або режисера. Тобто виступати ініціатором, рівноправним партнером в ігровій діяльності. Допомогати та спрямовувати, а не вказувати та диктувати умови [111].

Гра дозволяє зрозуміти, наскільки необхідно впливати на оточення, змінювати його. Гра дозволяє зрозуміти людині, що можна створити певні умови для того, щоб змінити щось інше вже в реальному світі. Йде формування необхідності впливу світ. Формування передумов ігрової діяльності.

Значення гри для становлення особистості важко переоцінити. Л.Виготський визначає гру як «дев'ятий вал дитячого розвитку» [26].

У ігровій діяльності старшого дошкільника реалізуються вчинки, які в реальному житті він може виконати лише у майбутньому. Таким чином, гра виступає як репетиція його подальшої діяльності [21, с.18].

У грі малюк вчиться діяти в ситуаціях, які потребують пізнання, а не лише переживаються безпосередньо. Виконуючи дії у вигаданих сценаріях, дошкільник поступово опановує навички керування сприйняттям реальних обставин чи предмета, а також осмисленням ситуації та її значенням. Це призводить до нового сприйняття навколишнього світу: дитина не тільки розглядає різноманітність форм та кольорів, але й визначає зміст і отримує нові знання [24].

В ігровій діяльності дитина може використовувати будь-який предмет як символ, розглядаючи його не лише як конкретну річ, але й як уявну функцію чи значення. В цьому контексті предмет стає матеріалом для уяви. Дитині складно відокремити свою думку від предмета, до якого вона призначається, тому їй потрібна опора, наприклад, ціпок для уявного коня. Цей символічний процес викликає взаємне проникнення фантазії та переживань [24].

Хоча свідомість дошкільника розрізняє образ реального об'єкта, що вимагає конкретних дій, від уявного об'єкта, що має свій символічний характер, мотивація гри не пов'язана з об'єктивним результатом [24].

Основний мотив класичної гри полягає не в результаті дії, а в самому процесі, який приносить задоволення дошкільнику [24].

Ігри надають початковий поштовх розвитку різних здібностей. Вони сприяють розвитку рухових, конструкторських, організаторських, художньо-образотворчих та інших творчих здібностей. Важливість ігор полягає в тому, що вони сприяють розвитку цілого комплексу здібностей, а не лише однієї [24].

У грі малюк вчиться діяти в ситуаціях, що потребують пізнання, а не лише переживаються безпосередньо. При скоєнні дій у вигаданих ситуаціях дошкільник поступово вчиться керувати як сприйняттям реальних обставин чи предмета, а й значенням ситуації, її сенсом. З'являється нова якість ставлення людини до світу: малюк вже бачить навколишній світ, який не тільки має різне забарвлення та різноманіття форм, а й зміст і знання.

Л. Виготський називає гру «дев'ятим валом дитячого розвитку», підкреслюючи її значення в становленні особистості [26].

У ігровій діяльності старшого дошкільника реалізуються такі вчинки, яких у реальному поведінці він буде здатний лише за деякий час. Тобто гра виступає хіба що репетицією його подальшої діяльності.

При здійсненні вчинку, навіть якщо він програє, дошкільник не знає нового переживання, пов'язаного з виконанням емоційного пориву, який одразу був реалізований у дії даного вчинку [21, с.18].

У грі малюк вчиться діяти в ситуаціях, що потребують пізнання, а не лише переживаються безпосередньо. При скоєнні дій у вигаданих ситуаціях дошкільник поступово вчиться керувати як сприйняттям реальних обставин чи предмета, а й значенням ситуації, її сенсом. З'являється нова якість ставлення людини до світу: малюк вже бачить навколишній світ, який не тільки має різне забарвлення та різноманіття форм, а й зміст і знання.

Випадковий предмет, який роздвоюється дитиною на конкретну річ та її уявне значення, уявну функцію стає символом. В ігровій діяльності, дитина може взяти будь-який предмет і перетворити його на будь-що, предмет стає першим матеріалом для уяви. Дитині дуже складно розділити свою думку і річ, до якої думка прив'язана, тому у неї має бути опора: для того, щоб уявити собі коня, їй потрібно знайти ціпок, як точку опори. У цій символічній дії відбувається взаємне проникнення, фантазія та переживання.

Свідомість дошкільника відокремлює образ реальної палиці, що вимагає реальних дій із нею. Але мотивація ігрового впливу – зовсім незалежно від об'єктивного результату [24].

Основний мотив класичної гри полягає не в результаті дії, а в самому процесі, дії, що приносить насолоду дошкільнику.

Саме ігри дають початковий поштовх розвитку здібностей. У процесі ігор відбувається розвиток багатьох рухових, конструкторських, організаторських, художньо-образотворчих та інших творчих здібностей. Причому важливою особливістю ігор є те, що в них зазвичай розвивається не одна, а відразу цілий комплекс здібностей.

Так, у дошкільному віці рівень та особливості уяви дитини, перш за все, визначаються її ігровою діяльністю. «Гра дитини, – пише Л. Виготський [26], – не є простим спогадом про пережите, але творча переробка пережитих

вражень, комбінування їх і побудова з них нової дійсності, що відповідає запитам і потягам самої дитини».

Якщо говорити про сучасних дітей, то є думка, що в сучасному світі, діти грають зовсім мало або взагалі не грають. При цьому мають на увазі саме класична сюжетно-рольова гра. І це пов'язують із низкою причин:

Сьогодні суспільство очікує від дошкільнят ранніх досягнень та успіхів. Усі прагнуть якомога раніше навчити дітей рахувати, читати, писати і забувають, що головна діяльність дитини старшого дошкільного віку – ігрова. Вже згадувалося вище, що у цьому віці саме за допомогою гри можна виховувати, навчати, розвивати та коригувати.

Без цього важливого, «ігрового» періоду неможливе успішне навчання у шкільному віці, пізніше не відбувається розвитку цілої повноцінної особистості, оскільки саме у грі відпрацьовуються навички майбутніх вчинків та майбутньої можливої провідної діяльності.

Щодо твердження, що в сучасному світі діти грають мало або взагалі не грають, це може бути пов'язано із загальним прагненням до раннього навчання та досягнень. Однак, відзначається, що гра важлива для повноцінного розвитку особистості, а відсутність «ігрового» періоду може вплинути на подальше навчання та розвиток дитини [14].

Сучасне оточення дітей часто перевантажує їх, ускладнюючи можливість вільної гри та спілкування один з одним. Наприклад, старший школяр може займатися домашніми завданнями, тоді як молодший дошкільник перебуває у школі розвитку. Діти можуть зустрічатися лише перед сном чи вранці перед школою або дошкільним закладом. Це може призводити до того, що діти втрачають навички спільної гри та взаємодії.

Повертаючись до ігрової діяльності, важливо враховувати, що для дошкільників більше значення має сам процес гри, а не її результат. Творчість в ігровій діяльності відіграє ключову роль. «Емоційне погладжування» є однією з основних умов, яка спонукає до творчості в грі.

У старшому дошкільному віці діти переходять від процесуально-побутової гри до складніших сюжетно-рольових ігор. Сюжетно-рольова гра включає такі елементи, як сюжет, зміст гри, ситуація, ролі та атрибути. Ці елементи формують основу ігрового процесу і можуть виявлятися в різних формах гри, таких як театралізовані ігри, класичні рольові ігри, спортивно-змагальні ігри та інші.

Сюжет визначає основу гри, представляючи взаємодії, події та дії, які діти відтворюють у процесі гри. Зміст гри визначається роллю, яку обирає дитина, і це є основним способом реалізації сюжету. У сюжетно-рольовій грі уявна ситуація є основою, на якій дитина відтворює роль дорослого та реалізує сюжет.

Для створення умов для розвитку ігрового сюжету важливо враховувати індивідуальні та вікові особливості дитини. Атрибути гри повинні бути естетичними та барвистими, оскільки вони стають інструментами взаємодії з грою для дошкільників. Гравець в обраній ролі та відтвореній ситуації має можливість виявити творчість та виразити свої уявлення.

Ігрові сценарії часто само-організуються дітьми, але іноді вони можуть потребувати педагогічної підтримки чи організації гри в підгрупах чи індивідуально. Усі ці елементи ігрової діяльності допомагають дітям вчитися взаємодії та розвивати творчі та соціальні навички.

Організація сюжетно-рольових ігор з дошкільнятами вимагає від вихователя активного використання прийомів та методів, що сприяють розвитку ігрових дій дітей. Важливо враховувати об'єктивні та суб'єктивні умови для стимулювання творчої активності.

Об'єктивні умови включають:

Джерела різноманітної інформації: Забезпечення дітей доступом до різних джерел інформації, що збагачує їхні переживання та розвиває уяву. Це може бути здійснено через різноманітні заняття, розваги та свята у дитячому садку.

Умови матеріального середовища: Створення умов, які дозволяють дітям вільно розгорнути свою діяльність та визначати характер гри. Наявність матеріалів і ресурсів для творчості важлива для розвитку ігрових процесів.

Тактика і характер керівництва вихователя: Застосування вихователем непрямих дій, сприяння позитивній атмосфері в грі, вираження ставлення до діяльності дітей через заохочення та підтримку.

Суб'єктивні умови включають:

Інтереси дітей та їхня стійкість: Врахування індивідуальних інтересів кожної дитини, сприяння їхній самостійній діяльності, що базується на прагненні висловити враження та розвивати наявний досвід.

Спонування дошкільнят: Створення умов, які спонукають дітей до самостійної діяльності на основі бажання висловити свої враження, використати наявний досвід або поліпшити його, взаємодіяти з іншими дітьми.

Урахування цих об'єктивних та суб'єктивних умов сприяє успішному розвитку творчих активностей дітей у грі. Сюжетно-рольові ігри проймають кілька етапів у дошкільному віці та приймають різні форми, від простих рольових ігор до творчих сюжетних ігор.

Також, важливо враховувати, що творчі сюжетні ігри сприяють розвитку у дітей здатності програвати різні варіанти розвитку подій, розуміння мотивів та поведінки оточуючих, а також гнучкості у коригуванні своєї поведінки в залежності від зміни ситуації.

У старших дошкільнят найпопулярніші ігри-інсценування. Діти обирають собі певні ролі і виконують їх за певним сюжетом, який вигадали самостійно або скористалися сюжетом, який сподобався в нещодавно прочитаній книзі, казці. Вихователь або інструктор з фізичного виховання у ЗДО може навчити дітей виконанню таких ролей: ходити, як дідусь, говорити голосом хитрої лисиці, крокувати, як великий ведмідь. По суті, діти починають грати в театр і відбувається інтегрований процес «гра в грі». Хлопці можуть показувати інсценування іншим дітям молодшого віку. З

інших груп. При цьому якщо є ще можливість одягатися в костюми, вони самі можуть створити собі образ і вбратися в костюм. Іноді створюючи роль, з самого костюма, та її елементів [91].

Відносно нова форма ігор – театралізовані ігри. І. Кардаш наголошує що це ігри в яких потрібна постановка та педагогу потрібно пояснити. Що в будь-якій показовій театралізованій грі має бути якийсь кінець, хай навіть серіальний. Тому важливо підказувати на деяких етапах, якими казками можна грати, знайомити з невеликими творами, які легко можна відіграти. Це своєрідні ігри – етюди [49].

Наступна категорія ігор сюжетно-рольових ігор – це спортивні ігри-змагання. Вони теж відносяться до творчих сюжетних ігор, але мають деякі обмеження в діях, але ніяк не уяву та застосування здібностей.

Спортивні ігри-змагання мають суворі правила, тому педагог повинен спочатку познайомити дітей з інструкцією, правилами гри та вказати, що потрібне їхнє чітке виконання. Перш ніж діти почнуть грати у такі ігри самостійно, педагог перевіряє правильність дотримання правил. А ось далі дитина може вільно видозмінювати дію, залишаючись у межах правил. Це можна сказати, ускладнення творчої гри та можливість розвитку саморегуляції.

Від спорту перейдемо до художнім проявам гри і тоді виникає нова форма сюжетно-рольової гри – художня гра [89].

Для поглиблення уявлень дітей, пробудження вони інтересу до художньої гри, виклику певних емоцій, потрібно доповнювати спостереження життя художніми образами. У старшому дошкільному віці картина, книжка, стають важливим джерелом ігрової творчості. Від того, наскільки емоційно хлопці сприймуть дані літературно-художні образи, наскільки глибоко усвідомлюють ідею твору, залежить багатство їхнього задуму, винахідливість у пошуках засобів його найкращого втілення. Щоб розвинути здатність слідувати від думки до дії, необхідно розвивати цілеспрямованість діяльності дошкільника [101].

Ціль – що малювати, у що грати. Коли в дітей є мета, їх можна легко привчити обмірковувати гру, готувати необхідний матеріал. Ціль – це найважливіший елемент структури художньої діяльності. У художній грі дитині важливо розуміти, «навіщо я це роблю». Він створює декорації для театру, іграшки для своєї нової ігрової діяльності, персонажів своєї постановки, антураж для спортивної гри тощо.

Вихователь або інструктор з фізичного виховання у ЗДО може використовувати цілу групу методів для розвитку самостійних ігрових дій із художнім змістом. До них належить організація цілеспрямованого спостереження, питання, розмови. За допомогою названих методів вихователь сприяє становленню задуму (вибір об'єкта, зміст майбутньої композиції), відбору матеріалу (кольорові крейди, фарби, папір), реалізації задуму (пошук виразних засобів для найкращого втілення змісту ліплення або малюнка), оцінки продукту діяльності.

Будь-який дорослий може брати активну участь у рольовій грі, розвазі, драматизації, виконувати ролі режисера, глядача, виконавця, ведучого. Педагог може брати участь сам або залучати батьків, які можуть влитися в ігровий процес і впливати на гру позитивним для дитини чином [114].

Дуже важливо враховувати, що для дітей важлива увага та підтримка вихователя чи інструктора. Дитина виявляє особливий інтерес до того, як її дії сприймаються дорослим. Позитивна реакція викликає в них бажання далі діяти та розвивати свою активність.

Педагогічне керівництво в сюжетно-рольових іграх відіграє важливу роль у розвитку мовної активності, ініціативності та творчих здібностей дошкільнят. Процес педагогічного керівництва сприяє виявленню та розкриттю творчих можливостей дітей.

У контексті театралізованих ігор, важливо враховувати різноманітні аспекти мистецької діяльності, які вони охоплюють. Театралізовані ігри можуть включати музичні, образотворчі, літературні та інші види діяльності, що сприяють розвитку різних аспектів творчого потенціалу дітей.

Театралізовані ігри стають особливим жанром, оскільки вони вимагають сценічних рішень та об'єднують різні мистецькі аспекти. Діти не лише грають ролі, але і виражають себе музично, образотворчо та літературно. Це може включати спів, інсценування, створення образів, декорування та розкриття сюжету через діалоги.

Також, важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини у процесі розвитку музично-слухових уявлень та участі у музичних іграх. Кожен дошкільник має власний темп розвитку та шлях накопичення досвіду.

Загальна ідея полягає в тому, що сюжетно-рольові ігри, зокрема театралізовані, є потужним інструментом для розвитку різних аспектів творчості та особистісного зростання у дошкільнят.

Але в міру звикання дошкільника до музичного звучання та його включення до співу, його інтерес до ігрової діяльності зростає. Головна мета вихователя або інструктора з фізичного виховання у ЗДО, насамперед, спрямовано вироблення навички уваги щодо тримання дітей у полі зору [30].

При узагальненні форм організації самостійної музичної діяльності старших дошкільнят, можна назвати дві, які найчастіше. Однією з них є музична сюжетно-рольова гра. Дошкільнята вибирають тему під впливом різних музичних вражень, чи то почутий у дошкільній установі на вулиці чи вдома, оскільки музичний супровід досить поширений феномен у суспільстві, розподіляють ролі, і сюжет отримує свій розвиток.

В основі дитячої рухової діяльності лежить художній досвід. Серед різноманітних видів образотворчої діяльності: малювання, конструювання, аплікація, ліплення. Найчастіше образотворча діяльність пов'язана з творчою рольовою грою. Також спостерігається тісний зв'язок із дитячою літературною діяльністю.

В іграх, які пов'язані з художньо-словесною творчістю, виявляються якості художнього сприйняття та виконання дошкільнят. Особливий інтерес становить сприйняття малюком казки. Дитина відчуває таємницю, яка міститься в ній. Вплив казок в розвитку дитини предмет багатьох досліджень.

У російській та в зарубіжній психології є дослідження наступної тематики: казка – витвір мистецтва; казка – культурна спадщина. Відповідно до Л.Виготського, головна особливість процесу розуміння художнього твору – що він спирається на безпосереднє емоційне ставлення до подій, що описуються [26].

Розуміння виникає за активного сприяння та співпереживання персонажу. Дошкільник входить у ситуацію дій персонажа разом живе його життя, переживає його успіхи і поразки.

Дошкільнята зображують в іграх як показані казки, і розказані.

Старші дошкільнята різноманітніше і сміливо комбінують у іграх свої знання, почерпнуті з оповідань дорослих, книг, спостережень.

Також дитяча ігрова творчість проявляється у пошуках засобів для виконання задуму, зображення задуманого.

Виразність мови та дій досягається природно, без спеціальної виучки, коли хлопці захоплені сюжетом, коли вони увійшли в роль, відчували та зрозуміли її. При створенні образу велике значення має мова. Як довів Л. Виготський, розвиток дитячої уяви безпосередньо з засвоєнням промови. Наприклад, для глухих дітей потрібно спеціальне навчання ігровим процесам [26].

Отже, підіб'ємо деякі підсумки даного параграфа: вплив ігрової діяльності в розвитку творчих здібностей старших дошкільнят величезне, позаяк у старшому дошкільньому віці основним видом діяльності є ігрова.

І особливий акцент варто зробити на тому, що ігрова діяльність старшого дошкільнього віку складна, оскільки будується на сюжетно-рольовому відтворенні побаченого чи почутого.

Було виділено, що сюжетно-рольова гра має кілька різних форм: театралізована, художня, класична, спортивно-змагальна та музична. Всі ці різновиди можуть існувати як самостійно, і в інтеграції друг з одним.

Також сюжетно-рольова гра має кілька постійних елементів, які

виявляються у будь-якій її формі: сюжет, зміст гри, ситуація, роль, а також цілепокладання.

В ігровій діяльності дитина використовує всі свої вже отримані навички та інтерпретує дії та взаємодію з реальним світом. А також обіграє ситуації, які можуть вплинути на його діяльність та саморегуляцію у майбутньому.

Важливим фактом є те, що дитині в ігровій діяльності важливий процес, а не кінцева мета, а значить гра може бути нескінченною і постійно видозмінюватися, підлаштовуючись під умови впливу зовнішнього середовища: педагога, життєвих реалій. При цьому є деяка суперечність, тому що виявлено, що є певне цілепокладання в грі, як такий «навіщо мені це потрібно», але не мета гри в цілому, а як ситуативна мета і як засіб педагога для досягнення певних завдань під час ігрової діяльності дитини [31].

Під час ігрової діяльності малюк трансформує навколишню реальність за своїми потребами, майстерно користуючись різними предметами та змінюючи правила гри. Він активно використовує нові знання, отримані з різних джерел, щоб стимулювати розвиток гри в новому напрямку. Поставлення перед собою нових завдань відкриває перед дитиною максимальний творчий потенціал своїх здібностей. Ми раніше визначали творчість як процес творення чогось нового або досягнення якісно нового результату. З цим у розумінні, сюжетно-рольова гра може вважатися найбільш творчою, будучи одним з ключових факторів у розвитку творчих здібностей дитини. Крім того, вона може служити інструментом та засобом для вправного та освіченого педагога.

Ігрові форми, такі як рухливі та дидактичні ігри, виявляються ефективними інструментами формування творчої особистості, спрямовуючи на всебічний розвиток. Вони не лише передають знання, але й надають можливість кожному дошкільнику розкрити свій потенціал. Такі творчі ігри стимулюють бажання долучитися до творчих процесів або навіть створити щось нове. Режисерські ігри виокремлюються своїм унікальним досвідом для

кожної дитини. Різноманітні види творчих ігор активно використовуються на різних вікових етапах, створюючи сприятливі умови для розвитку здібностей малят [49].

Особливо цікавою є точка зору А. Чаговць, який стверджує, що «творчість у руховій діяльності проявляється в тому, що дошкільники вміло перетворюють свій руховий досвід у різні форми та методи в інших видах руху, свідомо керуючи своїми рухами, активно застосовуючи при цьому свою уяву» [126, с. 171].

Процес і результат рухової творчості виникають у наслідок багаторазової системи заходів у спеціально створеному середовищі. Руховий досвід дитини в різних його видах поступово перетворюється у свідоме управління рухами, сприяючи розвитку творчої уяви дитини. Творчість дошкільника в руховій діяльності поступово використовується в інших ситуаціях ігрової діяльності, оновлюючи руховий досвід новими комбінаціями та емоційним відтінком [126].

З часом ключові показники творчої рухової діяльності дошкільників змінюються і набувають нових відтінків, як відзначає Е. Вільчковський: зацікавленість у руховій діяльності, розширення рухових рішень, удосконалення результатів підбору рухів, використання нових форм або елементів рухової діяльності [25].

Дошкільники все більше насолоджуються ігровим експериментуванням, яке виявляє їхні моторні характеристики тіла та навчає їх виражати свій психологічний стан та емоції, знаходити різноманітні мотиви дії [126].

Педагоги, спрямовуючи розвиток творчості в руховій діяльності, спочатку акцентують увагу на використанні простих рухів у різноманітних іграх, а потім поступово ускладнюють завдання, що сприяє формуванню у дітей самостійних рухових завдань та здатності приймати нові рухові рішення. Цей процес також супроводжується інтелектуальною активністю дитини, з'явленням нових знань та розумових вмінь, таких як порівняння, аналіз та встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Початково вся рухова активність є лише результатом простого наслідування, а з часом вона стає об'єктом для більш складних рухових дій з елементами творчості. Цей процес сприяє загальному розвитку різних та необхідних якостей ростиючої особистості дошкільника.

Творчі рухові ігри етапно реалізують зростаючу свободу рухової діяльності дітей. В цьому проявляється природна потреба в рухах, яка спочатку виражається у простих, механічних та підсвідомих рухах, а згодом, з віком, у більш складних, усвідомлених, із більш ускладненими елементами творчості [115].

Розвиток рухової творчості дітей дошкільного віку відбувається за допомогою цілеспрямованого педагогічного впливу, спрямованого на створення розвиваючого фізкультурно-ігрового середовища для різноманітної рухової діяльності дошкільників. Педагог, враховуючи мотивацію дітей, сприяє розвитку та удосконаленню їх творчого уявлення [15].

Більшість дітей дошкільного віку є гіперактивними, за винятком деяких випадків. Вихователь, знаходячи причини замкнутості деяких діток, співчуває і терпляче ставиться до них. Здійснюючи бесіди з батьками та самими дітьми, вихователь поступово та дбайливо залучає цих дітей до рухової творчої діяльності. Поочередно дозволяє їм спостерігати та брати участь, спочатку у рухових іграх, де вони можуть виразити свою природну потребу в рухах. Поступово діти долучаються до рухових ігор, пов'язаних із імітацією рухів тваринок чи пташок, супроводжуваних звуковою імітацією. Вони можуть кружляти, наслідуючи ластівок, стрибати, імітуючи білочок чи зайчиків, або «каркати» як ворони, «цвірінькати» як горобчики [57].

Це допомагає дітям почувати себе більш вільно, особливо тим, які тільки прийшли до дошкільного закладу.

Для цих дітей дуже важливою є стимуляція їхньої діяльності через похвалу та заохочення невеличкими призами.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз наукових досліджень дає підстави констатувати, що проблема розвитку рухової творчості була і є предметом дослідження багатьох учених, зокрема: (Т. Бабюк, Г. Беленька, О. Богініч, О. Веннецька, Л. Волкова, Н. Денисенко, О. Запорожець, О. Кононко, І. Лапченко, Л. Лохвицька, З. Плохій, Н. Семенова, Р. Сорочинської та ін.) та системи фізичного виховання дошкільників (Т. Андрющенко, Л. Артемова, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, М. Єфіменко, Л. Загородня, О. Іванашко, М. Зуболій, М. Комісарик, А. Кошель, В. Кошель, І. Кліш, О. Курок, С. Тітаренко, М. Рунова, М. Чуйко, Ю. Шевченко та ін.).

На основі аналізу наукових досліджень фахівців у різних галузях розглядаємо рухову творчість як таку, що розкриває в дошкільників рухові особливості власного тіла, вчить ставитися до руху як до об'єкта ігрового експериментування. Основним засобом її формування є емоційно забарвлена рухова діяльність, за допомогою якої діти в певній ситуації через рухи тіла вчаться виражати свої емоції та стан, шукати творчі композиції, створювати нові сюжети та форми рухів. Педагогічна діяльність щодо розвитку креативності дошкільників у руховій діяльності в ЗДО має бути спрямована на переосмислення дитиною рухового матеріалу, вироблення власної стратегії поведінки. Спеціальна побудова освітнього процесу навчання творчості орієнтована на використання дітьми відомих способів виконання рухів у різних ситуаціях (рухові інсценування) й набуття умінь самостійно формулювати рухові проблеми, створювати нові рухові рішення.

В нашому дослідженні, під розвитком творчості дітей в ЗДО в руховій діяльності, ми розуміємо процес і результат розвитку рухової сфери дошкільника в спеціально організованому розвивальному середовищі. Рухова творчість виявляється у вільному перетворенні рухового досвіду у різні види самостійної діяльності шляхом свідомого керування рухами, що є результатом активної роботи центральної нервової системи.

Творчість дітей в руховій діяльності виявляється у вмінні застосовувати раніше вивчені рухові способи в ігрових ситуаціях, доповнювати їх новими елементами та створювати нові варіанти рухових дій та ігрові образи. Розвиток рухової творчості дошкільників досягається завдяки цілеспрямованому педагогічному впливу, спрямованому на створення розвиваючого фізкультурно-ігрового середовища, використання різних видів і форм рухової діяльності та розвиток творчого уявлення через мотивацію.

РОЗДІЛ 2.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Педагогічні умови розвитку творчості старших дошкільників у руховій діяльності в закладі дошкільної освіти

В дошкільному віці формуються основи здоров'я, довголіття та гармонійного фізичного розвитку. Навіть як біологічний процес, розвиток у дітей цього віку може бути спрямований у необхідному напрямі, враховуючи їхні анатомо-фізіологічні та психологічні особливості.

Гіподинамія, яка негативно впливає на розумовий розвиток та працездатність дошкільників, вказує на тісний зв'язок між розумовим і фізичним розвитком. Таким чином, правильно організований освітній процес сприяє всебічному і гармонійному розвитку дітей дошкільного віку, запобігає захворюванню та поліпшує функціонування органів і систем організму, що свідчить про готовність до навчання рухових дій.

Будь-який рух є реакцією на вплив навколишнього середовища на чуттєвий подразник, що проявляється у вигляді сенсомоторної реакції. Рухи важко вивчати без аналізу їхнього психічного змісту та умов їх виникнення. Інакше кажучи, це буде не лише фізіологія рухового апарату, а аспекти фізичного розвитку, а не психомоторика.

Рухи впливають на об'єктивний предметний світ, змінюючи його, і самі, у цьому процесі, змінюються: від мимовільних до довільних, від простого переміщення до складної координації. Починаючи як природні взаємовідносини між власним тілом і оточуючими речами, рухи поступово перетворюються на складні взаємодії, опосередковані взаємодією з предметами, на які спрямована діяльність людини.

Рух – це не просто фізичне проявлення, а дія людини, яка виконує його. Результатом руху є не лише функціональні зміни в стані організму, але і зміна життєвої ситуації, конкретний результат, вплив на психіку. Ця

взаємозалежність впливає на характер руху, його параметри та властивості: швидкість, сила, темп, ритм, координованість, точність, пластичність і спритність [53, с. 92].

М. Комісарик та М. Чуйко підкреслюють, що «рух – це спосіб існування матерії, її найважливіший атрибут. Рухова функція організму виступає як одна з основних, що гарантує адекватність життя організму на Землі. Ця функція майже завжди включає інтенсивну м'язову діяльність, що дає людині можливість активно взаємодіяти з навколишнім середовищем.

Рух, розглядений як основна ознака життя, становить основу всієї життєдіяльності та поведінки людини. Зазначається, що нормальна функціональність всіх систем та функцій організму людини майже завжди залежить від певного рівня рухової активності» [52, с.82].

М. Комісарик та М. Чуйко вказують на те, «що руховий розвиток не відбувається сам собою з віком, а представляє собою результат багатьох рухів. Від самого народження починає діяти руховий аналізатор, і діти виявляють високу рухову активність. Брак м'язової активності, подібно до кисневого голодування чи дефіциту вітамінів, може гальмувати формування організму дитини» [52, с.83].

Розвиток здатності до переміщення визначає важливий етап загального розвитку дитини. Проходячи цей етап, вона взаємодіє з оточуючим середовищем, розширює свої знання та взаємодію з предметами та людьми.

Дослідження моторної поведінки дітей, проведені Е. Вільчковським та О. Курком, підтверджують, що виникнення і напрям рухів залежать від зовнішніх впливів і оточення дитини, а не виключно від «дозрівання властивостей нервової системи».

У моделі Жана Піаже різні форми поведінки формуються на основі процесів дозрівання, а подальший розвиток визначається взаємодією з оточенням. Згідно з цією моделлю, предмети спонукають дитину до дії, враховуючи її здатність дотягнутися до них, а поведінка та рухи дитини мають бути пристосовані до розмірів, ваги та форми предметів. Таке відчуття

руху призводить до того, що дитина виявляє інтерес та зацікавленість до тих предметів, які вона може здолати з урахуванням своїх можливостей [57, с. 37].

Дошкільний вік представляє собою період, коли творчі здібності дитини формуються найбільш чутливо. Лев Виготський стверджує, що саме уява є основою будь-якої творчості, і важливо розвивати її в період дошкільного дитинства.

В сучасній психології уяву розглядають як складну «психологічну систему» та визнають її як центральний психологічний елемент у розвитку дітей-дошкільників. За думкою автора, уява, пов'язана зі сприйняттям, мовленням і мисленням, породжує емоції та реалізується через волю, що сприяє розвитку інтересів, здібностей, товарищескості і інших аспектів [55].

У закладах дошкільної освіти сучасності одним із ключових завдань освітнього процесу вважається створення сприятливого освітньо-ігрового середовища. Також важливо забезпечити умови, які сприятимуть якісному та повному розвитку індивідуальних особливостей та творчих здібностей дошкільників у процесі фізичного виховання.

У сучасних умовах інтенсивний розвиток дошкільної освіти підкреслює важливість і необхідність підготовки кваліфікованих фахівців, які зможуть ефективно керувати складним процесом виховання дітей дошкільного віку. Зміни в освітній системі України висувають високі вимоги до рівня науково-теоретичної та професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів у дошкільних навчальних закладах.

Саме вони є тими, хто визначає «фундамент для розвитку фізичних здібностей дітей, сприяють формуванню морально-вольових якостей, інтелектуальних здібностей та естетичних ідеалів, а також створюють стійкий інтерес до різних видів рухової діяльності. Здоров'я дошкільників та розвиток їхніх рухових умінь і навичок напряду залежать від ефективності професійної діяльності вихователів» [57 с. 72].

Одночасно важливим є розуміння того, що навчання взаємодії вихователя з дітьми дошкільного віку в спеціально організованих умовах, спрямованих на формування професійно значущих знань і вмінь, а також створення мотивації та організації різних видів діяльності в роботі з дошкільнятами та залучення батьків до активної участі в різних аспектах освітнього процесу, повинно лежати в основі партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу [57 с. 73].

У науковій літературі термін «якість освіти визначається як рівень знань і вмінь, розумового, морального і фізичного розвитку, якого досягають діти на певному етапі вікового розвитку відповідно до запланованих цілей. Також важливо враховувати задоволення та очікування різних учасників освітнього процесу від тих, хто надає освітні послуги. Оцінка якості освіти визначається відповідністю стандартам освіти і залежить від престижності освіти в суспільній» [57].

Якість дошкільної освіти розглядається науковцями як вимір відповідності дошкільної галузі поточним і перспективним завданням соціально-економічного розвитку суспільства. Якість освіти слугує індикатором, як добре вона відповідає потребам суспільства в цілому, окремих особистостей, держави та конкретних галузей діяльності, таких як наука, культура, мистецтво і інше.

Орієнтація традиційної дошкільної освіти визначається принципами, що лежать в її основі, такими як наочність, доступність, систематичність, міцність, послідовність, науковість та інші.

У сучасній практиці дошкільної освіти важливо враховувати основні принципи, оскільки вони визначають вимоги до організації продуктивної спільної діяльності викладачів і студентів. Такі принципи включають цілісність, системність, активність, діалогічність, проблемність, самостійність, рефлексивність, індивідуалізацію та диференціацію, варіативність змісту і способів діяльності.

Аналіз наукових джерел вказує, що теоретичну основу визначення основних критеріїв і показників рівня розвитку творчості дітей дошкільного віку в руховій діяльності формують дослідження таких вчених, як Л. Артемової [4], Г. Беленької [12], О. Богініч [15], Е. Вільчковського [25], Н.Денисенко [34], О. Курока [25], М. Комісарик [12], М. Єфіменко [44] та ін.

На основі узагальнення наукових підходів вчених (О. Андрощук [1], А. Кошель [54], В. Кошеля [57], І. Кліш [62], Н.Лісневської [70], В. Нестеренко [80], Ю.Шевченко [131]) були розроблені критерії для виявлення рівня розвитку рухової творчості у дітей старшого дошкільного віку.

Ці критерії включають захопленість дітей руховою діяльністю, прагнення до самостійних дій, вміння вдало підбирати рухи, які виражають ігровий образ, готовність активно пошуку нових варіантів рухових дій та здатність віддавати перевагу оригінальним руховим рішенням.

Кожен з цих критеріїв включає групу показників, які якісно та кількісно характеризують його [57, с. 73].

Встановлені критерії дозволяють розглядати рухову творчість як ключовий фактор самореалізації дитини та невід'ємну умову формування її творчої індивідуальності.

Ці аспекти розкриваються через показники, які, відповідно до визначених критеріїв, позначають високий, середній та початковий рівні розвитку.

Розроблені критерії, показники та рівні розвитку рухової творчості у дітей старшого дошкільного віку надано детально у таблиці. в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Критерії та характеристика рівнів розвитку рухової творчості в дітей старшого дошкільного віку

Критерії	Характеристика рівнів		
	Високий	Середній	Початковий
Захопленість дітей руховою діяльністю, прагнення діяти самостійно	Дитина з задоволення виконує рухи, прагне діяти в процесі рухової діяльності самостійно	Дитина часто із задоволенням виконує рухи, намагається діяти в процесі рухової діяльності самостійно, але інколи потребує допомоги дорослого	Дитина часто відмовляється виконувати рухи, в процесі рухової діяльності постійно потребує допомоги дорослого
Здатність вдало підбирати рухи, що втілюють ігровий образ	Дитина доцільно підбирає рухи, що втілюють ігровий образ	Дитина намагається підбирати рухи, що втілюють ігровий образ, але інколи виникають труднощі	У дитини практично завжди виникають труднощі під час добору рухів, що втілюють ігровий образ
Готовність активно шукати нові варіанти рухових дій, поєднувати, комбінувати відомі рухи	Дитина активно шукає нові варіанти рухових дій, поєднує, комбінує відомі рухи	Дитина намагається шукати нові варіанти рухових дій, поєднувати, комбінувати відомі рухи	Дитина практично не може знайти нових варіантів рухових дій, поєднувати, комбінувати відомі рухи
Здатність віддавати перевагу оригінальним руховим рішенням	Дитина віддає перевагу оригінальним руховим рішенням	У дитини інколи виникають труднощі у процесі вирішення рухових завдань	У дитини майже завжди виникають труднощі у процесі вирішення рухових завдань

У значній мірі вікові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку впливають на умови організації процесу розвитку рухової творчості. Діти віком 5-6 років відрізняються характером та змістом цього процесу. Важливу роль в цьому віці відіграє спеціально організоване керівництво розвитком рухової творчості в дошкільників у закладах дошкільної освіти.

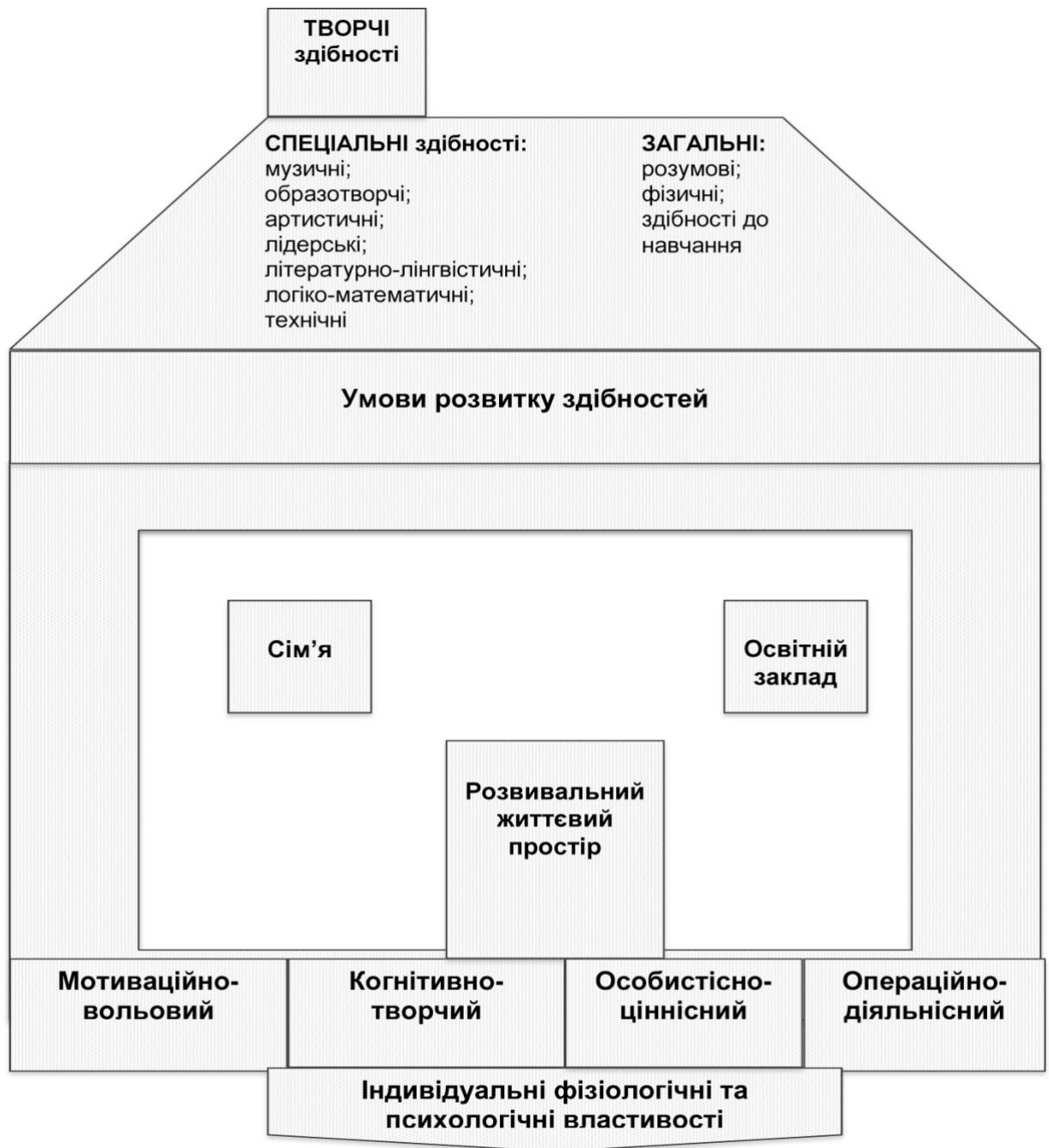
Оскільки діти 5-6 років виявляють високу потребу в руховій діяльності, важливо забезпечити їм сприятливі умови для її розвитку. Однак важливо враховувати, що їхня самостійна рухова активність може бути обмежена створеними умовами в дошкільних установах. У зв'язку з цим, у старших дошкільників вже можуть сформуватися негативні звички, які можуть перетворитися на гіпотонію. Діти цього віку ще не завжди вміють правильно оцінювати свої можливості, що може вести до переоцінювання власних сил і призводити до негативних наслідків, таких як перевтома, нервові напруження та травми [58].

С. Харбатович стверджує, що умова є філософською категорією, яка визначає відношення предмета до навколишніх явищ, необхідних для його існування. Умови представляють собою середовище, в якому явище виникає, існує та розвивається. При цьому умови впливають на явища та процеси, а самі піддаються їх впливу.

У різних джерелах зустрічаються різні тлумачення поняття «умова». За визначенням А. Кошель, «педагогічні умови» розглядає – як «чинники, які впливають на освітній процес для досягнення поставленої мети. Він поділяє їх на зовнішні (позитивні взаємини педагога і вихованця, об'єктивність оцінювання тощо) та внутрішні (індивідуальні властивості людини, такі як стан здоров'я, характер, досвід, уміння, навички, мотивація)» [54, с. 87].

Ю. Шевченко надає більш ґрунтовне визначення «педагогічних умов», розглядаючи їх як набір вимог до процесу навчання, спрямований на успішне засвоєння матеріалу. Ці умови ґрунтуються на дидактичних принципах та є невід'ємним компонентом моделювання цілісного освітнього процесу, спрямованого на оволодіння майбутніми педагогами навчальним матеріалом [28].

Науковець І. Біла пропонує авторську модель рис. 2.1. яка відображає динамічну природу здібностей, їх багатомірність та наголошує на значенні базису здібностей – фізіологічних і психічних властивостей.

Рис. 2.1. Модель розвитку здібностей на етапі дитинства (І. Біла) [14, с. 26].

У своїй публікації дослідниця І. Біла зазначає «загалом в уявленні про здібності традиційно включаються три ознаки:

- індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої;

- індивідуальні особливості, які мають відношення до успішності виконання якої-небудь діяльності або багатьох діяльностей;

- індивідуальні особливості, які можуть пояснити легкість та швидкість набуття знань, умінь та навичок.

Чим більше розвинута у людини здібність, тим успішніше вона виконує пов'язану з нею діяльність, швидше цією діяльністю оволодіває, а процес оволодіння і сама діяльність даються їй суб'єктивно легше, ніж діяльність в тій сфері, в якій вона не має здібностей.

Дуже значимі здібності, справжній талант, зазвичай визначає покликання людини, яке визначає і спрямованість інтересів [14, с. 21].

На думку Б.Теплова, здібність за своєю сутністю є поняттям динамічним, що існує тільки у русі, в розвитку. Кожна здібність змінюється, набуває якісно іншого характеру в залежності від наявності та ступеня розвитку інших здібностей.

Б. Ананьєв розглядає здібності як «синтез певних властивостей особистості, що складає її готовність до активної та продуктивної діяльності» в якій-небудь області суспільного життя.

Загалом науковці, «О.Ковальов, В.Моляко, В.М'ясищев, С.Рубінштейн, Б.Теплов та ін.), що розглядають здібності з позицій діяльності, стоять на тому, що здібності особистості, її якості, як суб'єкта творчої діяльності, її потреби, мотиви, знання, вміння, навички, емоції та почуття займають головне місце в особистісному аспекті і є структурно-змістовими характеристиками її психічного складу» [114, с. 23].

Визначаючи здібності як «індивідуально-психологічні особливості індивіда, науковці наголошують, що вони не можуть бути вродженими. Такими можуть бути лише анатомо-фізіологічні особливості, або задатки, які лежать в основі розвитку здібностей. Задатки є неодмінним атрибутом здібностей. Під задатками найчастіше розуміють анатомо-фізіологічні особливості мозку (Б.Теплов). О.Ковальов і В.М'ясищев (1960) пояснюють їх як фізіологічні і психологічні особливості людини, зумовлені, зокрема,

індивідуальними особливостями будови мозку. К. Платонов відносить до задатків і психічні процеси, О.Бодальов (1984) – психічні функції» [114, с. 23].

Плюралізм думок науковців (щодо визначення категорії педагогічні умови багато в чому пояснюється відмінністю в постановці цілей і завдань конкретних досліджень, а також трансформацій яке зазнає суспільство визначаючи і змінюючи цілі педагогічної діяльності.

У нашому дослідженні ми визначили педагогічні умови як певна сукупність заходів які потрібно реалізувати в освітньому процесі, за для досягнення необхідного для успішного розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку результату.

Перша педагогічна умова обґрунтовується – цілеспрямованим формуванням позитивної мотивації накопичення досвіду в різноманітних видах рухової діяльності і способах творчого самовираження дошкільників. Серед психологічних чинників, що впливають на процес і результат професійного становлення вихователів, є мотиви і мотивація;

Друга педагогічна умова обґрунтовується – використання у освітньому процесі ЗДО індивідуально-диференційованого підходу до старших дошкільників у процесі рухової діяльності;

Третя педагогічна умова характеризується – розробкою змісту та системи роботи з розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності (добором серії рухливих ігор, вправ та ігрових завдань) шляхом упровадження в освітній процес ЗДО навчально-методичного посібника «Розвиток творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності». Який на нашу думку сприятиме озброєнню і систематизацією знань та вдосконаленні вмінь, необхідних для, організації процесу розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку.

Зміст посібника будувався на основі концепцій зв'язку психолого-педагогічної теорії з практикою роботи вихователя дітей дошкільного віку. Використання матеріалів навчально-методичного посібника в освітньому

процесі ЗДО моделюється в вигляді ланцюжка: теорія – практика – самоудосконалення. Така послідовність відповідає логіці етапів формування знань і умінь та дає змогу працюючим вихователям забезпечити організацію процесу розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку засобом рухливої гри на якісно новому рівні.

Перший розділ «Теоретичні основи розвитку рухової творчості дітей дошкільного віку» містить розділи, що охоплюють такі теми: аналіз стану вивчення проблеми рухової творчості у дошкільників у психолого-педагогічній літературі; розгляд особливостей розвитку творчості у дітей дошкільного віку з сучасного педагогічного погляду; визначення основних закономірностей розвитку рухових якостей дошкільнят; подання загальної характеристики та методики проведення рухливих ігор із старшими дошкільниками; розгляд рухової творчості як методу розвитку в молодших дошкільнят; вивчення рухливої гри як засобу стимулювання розвитку рухової творчості в дітей дошкільного віку.

Другий розділ «Організація фізичного виховання дітей для розвитку рухової творчості в умовах ЗДО» включає розділи, що стосуються організації загального рухового режиму та забезпечення безпеки у фізичному вихованні дошкільників, а також врахування вікових особливостей фізичного розвитку та рухової підготованості дітей.

Третій розділ «Методичні рекомендації для розвитку рухової творчості в ЗДО» призначений для забезпечення вихователів дітей дошкільного віку необхідним дидактично-методичним забезпеченням. Він включає нетрадиційні підходи до організації завдань фізичного виховання для розвитку рухової творчості в молодших дошкільників, а також надає поради вихователям та батькам дітей цього віку для досягнення позитивних змін у досліджуваному процесі розвитку рухової творчості.

Охарактеризовані нами педагогічні умови, на нашу думку сприятимуть покращенню процесу розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку та професійного зростання та самовдосконалення

вихователів ЗДО. Обґрунтування процесу розвитку рухової творчості дітей 5-6 років передбачає вибір надійних методологічних орієнтирів, які дозволяють виявити закономірні зв'язки та умови, дають можливість осмислити сутність такого явища. У цьому зв'язку необхідно враховувати положення принципів: здоров'язбереження, науковості, проблемності, прогностичності тощо.

Отже, для ефективного ведення процесу розвитку рухової творчості у дітей старшого дошкільного віку необхідно взаємодіяти комплекс педагогічних умов, які були раніше зазначені, з врахуванням принципів, що були визначені вище.

Для впровадження визначених педагогічних умов була створена система роботи з розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку за допомогою рухливих ігор. Ця система включала три взаємопов'язаних етапи.

На першому етапі, який був рухово-імітаційним, використовувалися рухливі ігри та вправи імітаційного характеру. Дитина спостерігала за рухами і вправами дорослого, і вихователь надавав приклад, демонструючи, як виконати певну вправу, але не вимагав точного відтворення. Цей етап сприяв орієнтації дитини на рухи дорослого та формуванню особистісного рухового досвіду.

Творче перетворення рухового еталону здійснювалося на цьому етапі, коли дитина ще не повністю володіла ним. Знайомство з новим руховим еталоном відбувалося через цілісний акт-дію, сприяючи його формуванню та вмінням.

Щодо розвитку рухової творчості, то на цьому етапі доцільно використовувати такий методичний прийом як імітація – психофізичні співвідношення себе та своїх рухів з наданим об'єктом, відтворення його особливих рис поведінки, рухових дій, рис характеру. Об'єкти можуть бути як живі, так і неживі (речі, предмети, явища природи, тощо).

За допомогою простого експерименту виявлено, що на першому етапі дітям властиві: відсутність досвіду взаємодії зі спортивним інвентарем,

обмежений руховий досвід та відсутність потреби у творчому підході до фізичної діяльності. Отже, надзвичайно важливо викладати дітей навичкам роботи зі спортивним інвентарем та навчити їх обережно виконувати рухи на спортивному обладнанні.

На другому етапі, який є руховим, діти вже мають базовий рівень основних рухів та досвід роботи зі спортивним інвентарем, що дозволяє їм самостійно виконувати вправи без вказівок дорослих. На цьому етапі формується особистісний руховий досвід, який розширюється завдяки різноманітності та новизні вправ.

Другий етап передбачає, що «дорослий не повинен нав'язувати свою точку зору на виконання рухового завдання. Спочатку дитина повинна самостійно виконати завдання, а потім (як альтернативу) можна показати більш доцільний спосіб виконання вправи, вказуючи на певні моменти (за умови, що це не стане загрозою для дитини). У дітей старшого дошкільного віку ще немає стійкого стереотипу щодо виконання певної вправи, тому важливо цінувати їхню кмітливість та оригінальний підхід до рухових завдань» [1, с. 5].

Третій етап, рухово-творчий, передбачав вирішення проблемно-рухових завдань, що базувалися на експериментуванні з можливостями власного тіла. Щодо розвитку рухово-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку, на цьому етапі під час занять фізичною культурою найбільш доцільним вважалося використання одного з прийомів творчого перетворення рухових еталонів – проблематизації.

Проблематизація рухових завдань – це дія дитини чи дорослого, яка вносить у руховий еталон елемент незакінченості. Розкрити та втілити в життя цей метод можна завдяки наступним ефективним методичним прийомам: імпровізація, пластичне інтонування, символізація, інверсія.

На третьому етапі під час організації фізичної діяльності дітей з метою формування рухово-творчих здібностей треба додержуватись певних напрямів. Руховий еталон не має: пропонуватися дітям у готовому вигляді;

результатом рішення рухово-творчої задачі і він має бути особистісним; а має бути гнучким та розрахованим на втілення в нетипових ситуаціях.

2.2. Організація, проведення і аналіз дослідно-експериментальної роботи.

На підставі визначених критеріїв, показників та рівнів розроблені й обґрунтовані педагогічні умови розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку засобом гри які потребують дослідно-експериментальної перевірки їх ефективності.

Експериментальною базою дослідження було обрано ДНЗ № 26, м. Чернігова. Дослідна робота здійснювалась упродовж 2022-2023 рр. На різних етапах дослідження до експериментальної роботи було залучено 48 дітей старшого дошкільного віку і 4 вихователів ЗДО. У формульовальному етапі педагогічного експерименту взяли участь 48 дітей старшого дошкільного віку 5-7 років життя.

Експериментальне дослідження передбачало проведення діагностики з дітьми на виявлення рівня розвитку рухової творчості, а також розробку системи роботи з дітьми з означеної проблеми.

Для виявлення загального рівень розвитку рухової творчості в дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту використовувався метод експертних оцінок. З цією метою була розроблена спеціальна анкета (додаток А).

Дослідження розгорталось на три взаємопов'язані етапи:

Констатувальний етап: Цей етап був призначений для визначення рівня розвитку рухової творчості у дітей старшого дошкільного віку.

Формульовальний етап: На другому етапі експерименту проводилась обґрунтування педагогічних умов та впровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти (ЗДО) навчально-методичного посібника для вихователів з назвою «Розвиток творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності». Цей посібник сприяє озброєнню та систематизації знань та вдосконаленню

вмінь, необхідних для організації процесу розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку. Структура посібника будувалась на основі концепцій зв'язку психолого-педагогічної теорії з практикою роботи вихователя ЗДО. Використання матеріалів посібника у освітньому процесі ЗДО моделюється у вигляді ланцюжка: теорія – практика – самоудосконалення.

Контрольний етап: На третьому етапі, який є контрольним, проводився аналіз та оцінка результатів дослідно-експериментального дослідження за розробленими й обґрунтованими педагогічними умовами. Сформульовано загальні висновки щодо ефективності даної педагогічної умови, що дало змогу вихователям ЗДО організувати процес розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності на якісно новому рівні. Структура посібника будувалась на основі концепцій зв'язку психолого-педагогічної теорії з практикою роботи вихователя ЗДО. Використання матеріалів посібника в освітньому процесі ЗДО моделюється в вигляді ланцюжка: теорія – практика – самоудосконалення.

Така послідовність відповідає логіці етапів формування знань і умінь та дає змогу вихователям ЗДО забезпечити організацію процесу розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності у ЗДО на якісно новому рівні і перевірити ефективності даної педагогічної умови. Упродовж третього етапу – контрольного – здійснено аналіз та оцінку результатів дослідно-експериментального дослідження за розробленими й обґрунтованими педагогічними умовами, сформульовано загальні висновки.

На етапі констатувального експерименту нами було використано метод експертних оцінок, експертами були вихователі ДНЗ № 26, м. Чернігова.

Для оцінки загального рівня розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку на початковому етапі експерименту вихователям груп пропонувалося визначити в закритій анкеті 15 позицій за допомогою знаків «+» на 10-бальній шкалі. Поінформовані судження включали оцінку таких аспектів як захопленість дітей руховою діяльністю, навик самостійного

комбінування рухів, бажання діяти самостійно, вміння вдалим чином підбирати рухи, самостійна реалізація ігрового образу, активний пошук нових варіантів рухових дій, поєднання відомих рухів, імітація образів у рухових діях, емоційне задоволення від власних рухових дій, якість виконання рухових дій, вільне творче виконання завдань, наполегливість виконання рухових дій, інтегрування образів у різних видах діяльності, репродуктивне втілення створених образів іншими дітьми, здатність віддавати перевагу оригінальним руховим рішенням.

Спеціально розроблені питання дозволили виявити загальний рівень розвитку рухової творчості у дітей 5-6 років (старша група ЗДО) на початковому етапі експерименту. Отримані результати були оброблені, а узагальнений вигляд представлено в КГ та ЕГ у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

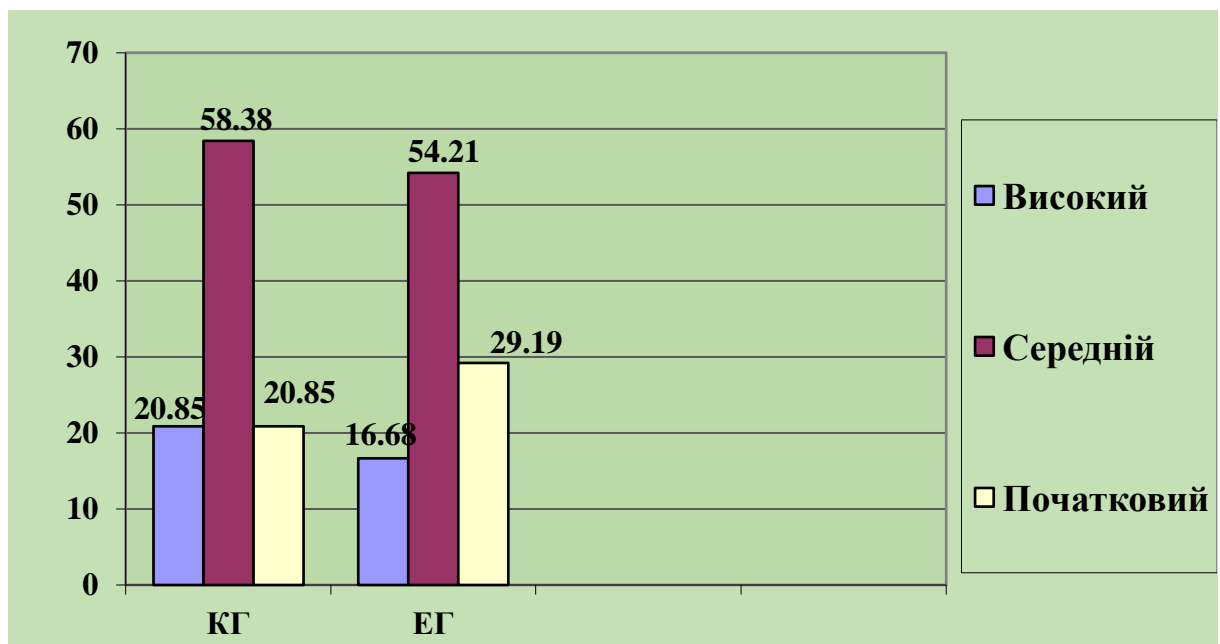
**Рівні розвитку рухової творчості в дітей старшого дошкільного віку
(на початку експерименту)**

Групи	Рівні розвитку					
	Високий		Середній		Початковий	
	Дітей (у, %)	Кількість дітей	Дітей (у, %)	Кількість дітей	Дітей (у, %)	Кількість дітей
Експериментальна група, (n = 24)	16,68	4	54,21	13	29,19	7
Контрольна група, (n = 24)	20,85	5	58,38	14	20,85	5

Виходячи з табличних даних які наведені у таблиці 2.2. переконуємось в тому, що в групах відсутні відмінності у характеристиках ЕГ і КГ на початку проведення експерименту – тобто групи однорідні.

В результаті проведеної роботи отримано дані щодо загального рівня розвитку рухової творчості у дітей 5-6 років, відповідно: високий рівень показали 20,85% (5) дітей КГ та 16,7,8% (4) ЕГ, середній – 58,38% (14) дітей КГ та 54,21% (13) ЕГ початковий – 20,85% (5) дітей КГ, 29,19% (7) ЕГ.

Для унаочнення отриманих узагальнених даних загального рівня розвитку рухової творчості в дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту відображено на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Рівні розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження

Отже, на етапі початкового дослідження вихідний рівень розвитку рухової творчості був схожим для дітей експериментальної та контрольної груп.

Для оцінки ефективності системи розвитку рухової творчості у старших дошкільників проведено повторний аналіз з метою виявлення динаміки розвитку за критеріями, визначеними на етапі констатування.

Результати контрольного етапу дослідження були аналізовані згідно з кожним критерієм (захопленість дітей руховою діяльністю, прагнення діяти самостійно; здатність вдало підбирати рухи, що втілюють ігровий образ;

готовність шукати нові варіанти рухових дій, поєднувати та комбінувати відомі рухи; здатність віддавати перевагу оригінальним руховим рішенням).

Підсумкові дані про рівні розвитку рухової творчості старших дошкільників після завершення експерименту показали, що КГ та ЕГ мають такі результати: високий рівень показали 25,02% (6) дітей КГ та 29,19% (7) ЕГ, середній – 58,38% (14) дітей КГ та 58,38% (14) ЕГ, початковий – 16,7% (4) дітей КГ та 12,51% (3) ЕГ.

Отримані порівняльні дані рівнів розвитку рухової творчості старших дошкільників на початку та кінці експерименту в ЕГ та КГ, відображено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

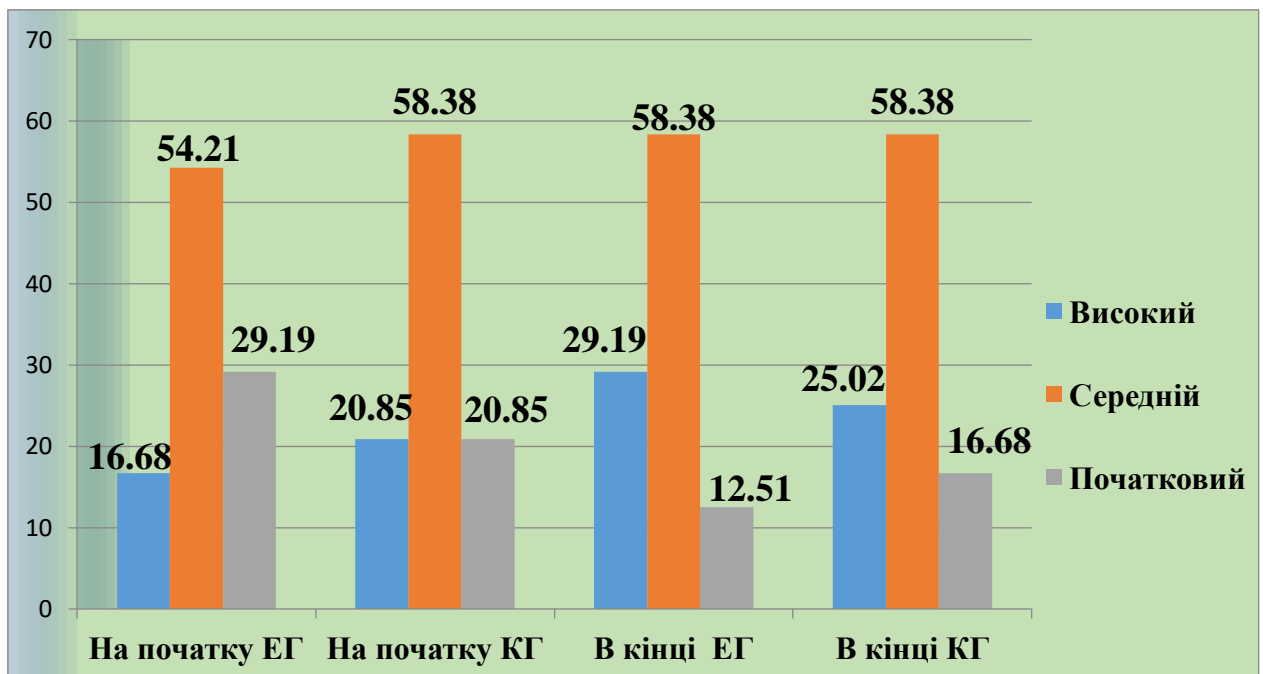
Загальний рівень розвитку рухової творчості в дітей старшого дошкільного віку по завершенню дослідно-експериментальної роботи

Групи	Рівні розвитку					
	Високий		Середній		Початковий	
	Дітей (у, %)	Кількість дітей	Дітей (у, %)	Кількість дітей	Дітей (у, %)	Кількість дітей
Експериментальна група, (n = 24)	29,19	7	58,38	14	12,51	3
Контрольна група, (n = 24)	25,02	6	58,38	14	16,68	4

Після впровадження запропонованої нами системи роботи в експериментальній групі (ЕГ) виявлено значне поліпшення показників рухової творчості, відзначаючи різницю в порівнянні з контрольною групою (КГ). Зокрема, спостерігалось поліпшення в таких аспектах, як: здатність поєднувати та комбінувати відомі рухи, захопленість руховою діяльністю, прагнення діяти самостійно, та вміння вдало підбирати рухи, що відтворюють ігровий образ.

Після завершення дослідно-експериментальної роботи було виявлено, що кількість дітей в експериментальній групі з показниками, що відповідають високому рівню розвитку рухової творчості, збільшилася значно більше, ніж в контрольній групі. Зокрема, в експериментальній групі високий рівень показали 29,19% дітей (зі збільшенням на 12,51%), у той час як в контрольній групі цей показник становив 25,02% і зрос на 4,17%. Діти з середнім рівнем розвитку рухової творчості складають 58,38% в експериментальній групі (зі збільшенням на 4,17%), тоді як в контрольній групі цей показник залишився незмінним на рівні 58,38%. Початковий рівень розвитку рухової творчості в експериментальній групі зменшився з 29,19% до 12,51% (зменшення на 16,68%), в той час як в контрольній групі цей рівень зменшився з 20,85% на початку до 16,68% (зменшення на 4,17%).

Для візуалізації отриманих узагальнених даних про загальний рівень розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку на етапах констатування та контролю в контрольній і експериментальній групах подано на рисунку 2.3.

Рис 2.3. Порівняння отриманих результатів на початку та завершенні дослідження в контрольній та експериментальній групах

Аналіз результатів проведеного дослідження свідчить, що динаміка показників рухової творчості в дітей старшого дошкільного віку після використаної системи роботи позитивна.

Висновки до розділу 2

Під час наукового пошуку були визначені компоненти, критерії, та показники, які характеризують рівні розвитку творчості старших дошкільників у руховій діяльності. Аналіз джерельної бази став основою для теоретичного обґрунтування педагогічних умов розвитку творчості в руховій діяльності старших дошкільників.

Перша педагогічна умова спрямована на цілеспрямоване формування позитивної мотивації для накопичення досвіду в різноманітних видах рухової діяльності та способах творчого самовираження дітей. Друга умова передбачає використання індивідуально-диференційованого підходу до старших дошкільників у руховій діяльності в освітньому процесі. Третя умова включає розробку змісту та системи роботи з творчістю старших дошкільників в руховій діяльності за допомогою впровадження навчально-методичного посібника «Розвиток творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності.»

На констатувальному етапі дослідження виявлено, що високий рівень розвитку рухової творчості був майже однаковим у всіх групах: 20,85% (5) дітей у контрольній групі та 16,7,8% (4) у експериментальній групі. Середній рівень становив 58,38% (14) дітей у контрольній групі та 54,21% (13) у експериментальній групі. Початковий рівень був приблизно однаковим - 20,85% (5) у контрольній групі та 29,19% (7) у експериментальній групі.

Після використання системи роботи в експериментальній групі відбулося значне поліпшення показників рухової творчості порівняно з контрольною групою. Високий рівень розвитку в експериментальній групі збільшився до 29,19% (+12,51%), в той час як у контрольній групі цей показник зріс на 4,17% до 25,02%. Середній рівень рухової творчості в експериментальній групі становив 58,38% (+4,17%), тоді як в контрольній

групі цей показник залишився незмінним на рівні 58,38%. Початковий рівень розвитку рухової творчості в експериментальній групі зменшився з 29,19% до 12,51% (-16,68 %) в КГ даний рівень зменшився з 20,85% на початку дослідно-експериментальної роботи до 16,68 % (-4,17 %).

ВИСНОВКИ

Теоретичний огляд наукових досліджень дозволяє зазначити, що питання про розвиток рухової творчості стало об'єктом вивчення численних вчених, зокрема: Т. Бабюк, О. Богініч, О. Веннецька, Н. Денисенко, О. Запорожець, О. Кононко, І. Лапченко, Л. Лохвицька, З. Плохій, Р Сорочинської та інші, а також системи фізичного виховання дошкільників, включаючи Т. Андрющенко, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, М. Єфіменко, Л. Загородня, О. Іванашко, М. Зуболій, М. Комісарик, А. Кошель, В. Кошель, І. Кліш, О. Курок, С. Тітаренко, М. Рунова, М. Чуйко, Ю. Шевченко та інші.

На підставі досліджень цих вчених встановлено, що рухова творчість є індикатором рівня розвитку моторної сфери дитини, що ґрунтується на творчому освоєнні рухових еталонів у спеціально організованому процесі.

Визначено, що рухова творчість виявляє моторні характеристики тіла дитини, формує швидкість і легкість орієнтації в просторі рухових образів, а також вчить розглядати рух як об'єкт ігрового експерименту.

У ході наукового пошуку були визначені компоненти, критерії, та показники, які характеризують рівні розвитку творчості старших дошкільників у руховій діяльності. Серед них варто відзначити: захопленість дітей руховою діяльністю, бажання діяти самостійно, готовність до пошуку нових варіантів рухових дій, спроможність поєднувати відомі вправи та виявляти оригінальність у прийнятті рухових рішень. Ці показники дозволяють розглядати рухову творчість як чинник самореалізації дитини і ключову умову формування її творчої індивідуальності.

Аналіз джерельної бази став основою для теоретичного обґрунтування педагогічних умов розвитку творчості старших дошкільників у руховій діяльності. Перша педагогічна умова передбачає систематичне формування позитивної мотивації для накопичення досвіду в різноманітних видах рухової діяльності та творчого самовираження.

Друга педагогічна умова виправдовується застосуванням індивіду-

ально-диференційованого підходу до старших дошкільників у процесі рухової діяльності в системі дошкільної освіти (ЗДО). Третя педагогічна умова охарактеризована розробкою змісту та системи діяльності з розвитку творчості старших дошкільників у руховій сфері, включаючи в себе вибірку рухливих ігор, вправ та ігрових завдань. Це досягалося завдяки впровадженню у освітній процес ЗДО навчально-методичного посібника з «Розвиток творчості старших дошкільників у руховій діяльності».

Цей посібник допоміг систематизувати та озброїти знання та навички, необхідні для ефективної організації процесу розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності.

З метою вивчення рівня розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку в руховій діяльності була розроблена програма обстеження, що включала в себе методику обстеження та систему диференціації отриманих результатів за критеріями та їх показниками.

Ефективність впровадженої системи роботи з розвитку творчості дітей була підтверджена позитивною динамікою рівня розвитку рухової творчості дітей, виявленою на контрольному етапі дослідження.

Після проведення контрольного експерименту відзначено значне поліпшення показників рухової творчості в порівнянні з контрольною групою. Зокрема, високий рівень розвитку рухової творчості у дітей експериментальної групи суттєво збільшився і склав 29,19% (+12,51%), у той час як у контрольній групі цей показник становив 25,02% і збільшився на лише 4,17%. Середній рівень рухової творчості становив 58,38% (+4,17%) у дітей експериментальної групи, тоді як у контрольній групі цей показник залишився незмінним і дорівнював 58,38%. Також в експериментальній групі спостерігалось зменшення початкового рівня розвитку рухової творчості з 29,19% до 12,51% (-16,68%), у контрольній групі цей показник зменшився з 20,85% на початку дослідження до 16,68% (-4,17%) після завершення експерименту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрощук О. В. Роль гри у розвиткові творчих здібностей старших дошкільників URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2014_16_19 (дата звернення: 04.05.2023).
2. Андрющенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Андрющенко Тетяна Костянтинівна. Умань, 2015. 504 с.
3. Андрющенко Т. К. Аксиологічний аспект проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку Нова педагогічна думка. Рівне. 2014. № 1(77). С. 78–81.
4. Артемова Л. В. Кульчицька О. І., Голота Н. М., Сухорукова Г. В. Крок за кроком в Україні: посібник для батьків дошкільнят та соціальних педагогів. Київ. Кобза. 2003. 384 с.
5. Архипова С. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2009 (дата звернення: 04.05.2023).
6. Афоніна В. О. Розвиток творчих здібностей дошкільників через український фольклор засобами гурткової роботи . Обдарована дитина. 2012. № 5. С. 31–35.
7. Бабюк Т. Й. Наступність у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Бабюк Тетяна Йосипівна. Київ, 2013. 237 с.
8. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М. Богуш; авт. кол. : А.М. Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч та ін. / Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». Київ. 2021. 30 с.
9. Бедрань Р. В. «Культура здоров'я» як наукова категорія зб. наук. праць. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. Вип. LXX. Т.1. С. 76–80. (Педагогічні науки).

10. Бедрань Р. В. Виховання культури здоров'я дітей старшого дошкільного віку. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Випуск 2 (109). Серія : Педагогіка. Одеса. ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2016. С. 12–16.

11. Бедрань Р. В. Сущность феномена «здоровье» в научных исследованиях. Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) : Psychology and Special Education Faculty «Ion Creangă» State Pedagogical University from Chişinău. Volume 43, Issue 3, 2016. С. 76–82.

12. Беленька Г. В., О. Л. Богініч, М. А.Машовець Здоров'я дитини – від родини : [кол. монографія]. Київ.СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.

13. Біла І. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309053.pdf> (дата звернення: 04.05.2023).

14. Біла І.М. Модель розвитку здібностей на етапі дитинства URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v6/i13/4.pdf> (дата звернення: 04.05.2023).

15. Богініч О. Л. Педагогічні умови підвищення рухової активності дітей 4-5 років на заняттях з фізичної культури. дис. канд. пед. наук 13.00.01. Богініч Ольга Любомирівна. Український держ. педагогічний ун–т ім. М.П. Драгоманова. Київ. 1997. 167 с.

16. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо–мовленнєвої діяльності дитини у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ. Видавничий дім «Слово», 2006. 304 с.

17. Богуш А. М. Екологія емоційно-психічного здоров'я у системі взаємодії дорослих і дітей. Дошкільне виховання. 2014. № 5. С. 9–12.

18. Бойченко Т. Є. Формування здоров'язбережувальної компетентності. Методичні рекомендації з реалізації компетентнісного підходу у змісті освіти та навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Аналітичний звіт за результатами дослідження / наук. ред. Бібік Н. М. Київ. 2010. 128 с.

19. Бондар Л. М. Використання методів арт-терапії в роботі з дітьми дошкільного віку. Педагогічний пошук. 2014. №1 (81)
20. Борисова О. Система роботи над вокально-хоровими навичками старших дошкільників та молодших школярів. Початкова школа. 2004. № 5. С. 35–38.
21. Бурова А. Сюжетно-рольова гра у розвитку творчих здібностей. Дошкільне виховання. 2000. № 1. С. 14-15.
22. Борытко Н.М. Диагностическая деятельность педагога: учеб пособие / Н.М. Борытко; под ред. В.А. Сластенина, И.А. Колесниковой. Москва : Издательский центр «Академия», 2006. 288 с.
23. Веселка здоров'я. Книга для читання дітям дошкільного віку : [хрестоматія] / уклад. Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрющенко. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 268 с.
24. Взаємодія суб'єктів педагогічного процесу [монографія] В. М. Гриньова, Р. В. Дорогих, С. Ю. Масич, Т. С. Розумна. Харків : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2013. 208 с.
25. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми. ВТД «Університетська книга», 2015. 428 с.
26. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте : психологический очерк. Москва. Просвещение, 1991. 93 с.
27. Гавриш Н., Ліннік О. Цікава філософія для дітей : методичний посібник для творчих педагогів і батьків дошкільного і молодшого шкільного віку. Київ. Шк. світ., 2011. 128 с.
28. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ. Либідь, 1997. 376 с.
29. Горащук В. П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Горащук Валерій Павлович. Харків, 2004. 414 с.

30. Грицюк О. Музично-дидактичні ігри як засіб формування творчих здібностей дітей дошкільного віку. Наукові записки. Серія : Педагогічні науки, 2014 № 133.

31. Гулько Ю. А., Рубель Н. Г. Розвиток творчого потенціалу дошкільників. Обдарована дитина. 2005. № 6. С. 47–52.

32. Демокрит и Левкипп. Учение о методике познания. Физика. Психология и физиология. Этика Т. 1., Москва, 1924. С. 22–51.

33. Демчук М. Розвиток зображувально-художніх здібностей дитини засобами різноманітних художніх технік. Дитячий садок. 2004. № 23. С. 1–3.

34. Денисенко Н.Ф., Лихолід Л.В., Лупінович С.В. Михайліченко А.Ф. Витоки здоров'я дитини : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 160 с.

35. Денисенко Н. Ф. Формування у молодших дошкільників свідомого ставлення до власного здоров'я : [навч.-метод. посіб.]. Харків Ранок, 2010. 95 с.

36. Державна програма «Діти України» / Офіційний вісник України. 2001. № 4. С. 65–82.

37. Дитина в дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив; наук. кер. К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2011. 188 с.

38. Дитина : Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / автор. колектив; наук. Керівник В. О. Огнев'юк. Київ. Київський ун-т. імені Бориса Грінченка, 2016. 304 с.

39. Дода М. Осередки для розвитку і творчості наймолодших (дитячий садок, що відповідає вимогам Базової програми). Дошкільне виховання. 2010. № 4. С. 28–29.

40. Дошкільне тіловиховання. Вплив рухової активності на здоров'я дитини дошкільного віку / авт.–упор. Л. В. Калуська, З. В. Калуський, М. М. Гуменюк. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 184 с.

41. Дубогай О. Теоретичні та методичні аспекти особистісно-орієнтованого підходу у фізичному вихованні дітей. Дошкільна освіта. 2005. № 2 (8). С. 15–18.
42. Дьяченко О. М. Розвиток уяви дошкільника. Міжнародний педагогічний і психологічний коледж, Москва. 1996.
43. Єфименко М. М. Програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку «Казкова фізкультура». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 52 с.
44. Заворотна Л. К., Єфименко В. М. Пісочна терапія у роботі з дітьми дошкільного віку: науковий проєкт студентів спеціальності «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Чернігів. ФОП Баликіна С.М. 2021. 94 с.
45. Заворотна Л. К., Кошель А. П. До проблеми формування культури здоров'я дітей закладах дошкільної освіти. Scientific method: reality and future trends of researching: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference. Zagreb, Republic of Croatia: European Scientific Platform. 2023. P. 182 – 186.
46. Заворотна Л. К. Деякі аспекти забезпечення якості сучасної дошкільної освіти зб. наук. праць міжн. наук.-практ. конф. «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті». Одеса. Південна фундація педагогіки, 2019. С. 27–31.
47. Іванашко О. Є. Психологічний аналіз усвідомлення здорового способу життя дітьми дошкільного віку : автореф. дис... канд. психол. наук Київ. 19.00.07 / Іванашко Оксана Євгеніївна / Рівненський державний гуманітарний інститут. Рівне, 2001. 20 с.
48. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 144 с.

49. Кардаш І. Театралізовані ігри як засіб формування творчої особистості дітей дошкільного віку. Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки, 2016.

50. Кононко О. Л., Плохій З. П., Гончаренко А. М. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». Київ: Світоч, 2009. 208 с.

51. Кононко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: концептуальні засади. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2014. № 8. С. 14–23.

52. Комісарик М., Чуйко М. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. 2013. 484с.

53. Кот Н. А. Підготовка майбутніх вихователів до впровадження сучасних технологій фізичного розвитку та оздоровлення дітей Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Випуск 16. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. С. 91–94.

54. Кошель А. П. Формування культури здоров'я майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Анна Павлівна Кошель. Глухів, 2015. 226 с.

55. Кошель А. П., Кошель В. М. Розвиток творчої особистості дошкільника в умовах ДНЗ. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету, 2004. Вип. 24. С. 66–68.

56. Кошель А. П., Курок О. І. Професійні аспекти культури здоров'я майбутніх фахівців дошкільної освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів, 2013. Вип. 107, Т. 1. С. 204 – 208.

57. Кошель В. М. Підготовка майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 Глухів, 2016. 252 с.

58. Кошель В. М. Кошель А. П., Костирко Ю. В., Лемешко М. С. Формування потреби здорового способу життя в майбутнього вихователя дітей дошкільного віку в процесі професійної підготовки. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі : зб. Переяслав-Хмельницький, 2018. № 10 (42), Ч. 5. С. 59–64.

59. Кошель В. М. Кошель А.П., Сілка К.А. Деякі аспекти зміцнення здоров'я дітей згідно оновленого Базового компоненту дошкільної освіти України. Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference. Cambridge. P.C. Publishing House & European Scientific Platform, 2021. (Vol. 3).P 77-80.

60. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : [монографія] : у 2–х ч. Київ. Освіта 2009 Ч. 1. 302 с.

61. Крутій К. Побудова освітнього процесу в закладі дошкільної освіти на засадах інтеграції URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14278/1/Krutii.pdf> (дата звернення: 04.05.2023).

62. Кліш І. С. Фізичне виховання дітей до 3-річного віку засобами етнопедагогіки : автореф. дис. ...кдінд. пед. наук : 24.00.02. Луцьк, 2000. 22 с.

63. Кузьмина Н.В. Понятие «педагогическая система» и критерии её оценки. Методы системного педагогического исследования; под ред. Н.В. Кузьминой. Л., 1980. 210 с.

64. Кустовська О. В. Метододогія системного підходу та наукових досліджень : Курс лекцій. Тернопіль : Економічна думка. 2005. 124 с.

65. Ладивір С. Жити і діяти разом з дитиною. Дошкільне виховання. 2013. № 10. С. 6 – 8.

66. Лапченко І. О. Емоційне ставлення до себе та ровесників як чинник особистісного розвитку дитини дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07 / Лапченко Інна Олександрівна. Київ, 2006. 242 с.

67. Левінець Н. В. Здоров'язбережувальний освітній простір дошкільного навчального закладу. Личность в едином образовательном пространстве: сб. науч. ст. I Международного образовательного форума / под. науч. ред. проф. К. Л. Крутий. Запорожье : ООО «ЛИПС» ЛТД, 2010. Ч. 3. С. 235–238.

68. Левінець Н. В. Моделювання здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу: сучасні підходи URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/1.pdf>. (дата звернення: 23.06.2023).

69. Лисенкова І. П. Формування творчої особистості дитини старшого дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності. Психолого-педагогічні науки. 2014. №4

70. Лісневська Н. В. Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Київ, 2016. 24 с.

71. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Тернопіль. Мандрівець, 2014. 120 с.

72. Лук А. Н. Психология творчества. Москва. Наука, 1978. 125 с.

73. Матвеев Л.П. Опыт анализа и систематизации форм и функций физической культуры и спорта. Москва. 1984. 149с.

74. Матвеева О. Підходи до визначення критеріїв ефективності системи педагогічної діагностики у вищій музично-педагогічній освіті Гірська школа українських карпат. 2005. №12–13. С. 266–269. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/2011_11_3 (дата звернення: 22.05.2023).

75. Меличева М. В. Формирование культуры здоровья дошкольников в процессе сотрудничества педагогов и родителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Меличева Марина Владимировна. Санкт-Петербург. 2006. 265 с.

76. Міненко А.О. Методологічні основи методики викладання основ здоров'я, валеології та безпеки життєдіяльності / А.О. Міненко. Педагогіка,

психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2009. № 6. С. 106–109.

77. Міненок А.О., Жара Г. І., Кійко Т. Б., Ващенко Л. І. Питання системного підходу до формування здорового способу життя людини. Теорія та методика фізичного виховання. 2011. № 11. С. 9–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/_2011_11_3

78. Музика О. Л. Програма ціннісної підтримки розвитку здібностей і обдарованості «Три кроки» / О.Л. Музика. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008.

79. Нормативно-правова база закладів дошкільної освіти URL: <file:///C:/Users/38066/AppData/Local/Temp/NORMATIVNO-PRAVOVA-BA-ZA-ZAKLADIV-DOSHKIL%60NOYI-OSVITI-1.pdf> (дата звернення: 23.06.2023).

80. Нестеренко В. В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нестеренко Вікторія Володимирівна / Південноукраїнський ДПУ ім. К. Д. Ушинського. О., 2003. 231 с.

81. Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку : [навч. посіб.] уклад. Г. І. Григоренко, Н. Ф. Денисенко, Ю. О. Коваленко, Н. В. Маковецька. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. 119 с.

82. Низковська О. Рухлива гра розвиває творчість. Дошкільне виховання. №2. 2002. С. 12–13.

83. Організація та методика проведення рухливих ігор. Режим доступу: <http://udnz15.org/organizaciya-ta-metodika> (дата звернення: 15.05.2023).

84. Олійник О. О. Психологічні умови формування самооцінки у старших дошкільників : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Олійник Оксана Олексіївна. Київ, 2010. 236 с.

85. Омельченко Л. П., Омельченко О. В. Здоров'ятворча педагогіка. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 205 с.

86. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків : [монографія] / С. О. Омельченко. Луганськ : «Альма-матер», 2007. 379 с.
87. Організація оздоровчої роботи в ДНЗ / упоряд. Л. А. Швайка. Харків. : Вид. група «Основа», 2011. 319 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Керівнику»).
88. Оржеховська В. М. Стратегія педагогіки здорового способу життя Педагогіка і психологія, 2006. № 4. С. 20–28.
89. Овсянецька Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма. Соціальна психологія. 2004. № 2. С. 140-145.
90. Піроженко Т. Особистісний потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві. Дошкільне виховання, 2012. №1
91. Піроженко Т., Карасьова К. Особистісний розвиток дітей у творчих іграх. Дошкільне виховання. 2012. № 9. С. 28–31.
92. Плохій З. Валеологія та екологія у змісті дошкільної освіти. Підготовка педагогічних кадрів і діяльності навчальних закладів нового типу в системі національної освіти: досвід і перспективи розвитку : зб. наук. пр. Ч. 2. Чернівці. ЦНТІ. 2002. С. 506–512.
93. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. пос. Київ. Академвидав. 2006. 456 с.
94. Портницька Н. Ф. До проблеми ефективності програми розвитку творчих здібностей дошкільників : результати апробації. Наука і освіта, 2014 №5.
95. Про дошкільну освіту. Закон України. Голос України. 28. 09. 2017р. URL : https://ua.censor.net.ua/news/novyui_zakonpro_osvitu. (дата звернення: 11.12.2022).
96. Про освіту. Закон України 2017 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 11.12.2022).

97. Про фізичну культуру і спорт. Закон України № 2704–VIII від 25.04.2019 URL : <http://tavr.osv.org.ua/zakon-ukraini-pro-fizichnu-kulturu-i-sport-17-06-2020/>. (дата звернення: 11.12.2022).

98. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. – Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. Кер. О. Л. Кононко. Київ. ТОВ «МЦІФЕР–Україна», 2014. 452 с.

99. Програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ. Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

100. Психологический словарь / В. В. Давыдова, А. В. Запорожец Ломов Б. Ф. и др.; под. ред. В. В. Давыдова. Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии. Акад. пед. наук СССР. Москва : Педагогика, 1983. 448 с.

101. Розвиток творчих здібностей дітей в умовах ДНЗ. URL: <https://fc.vseosvita.ua/o/000maz-699d.docx>. (дата звернення: 23.06.2023).

102. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку: посібник для працівників дошкільних закладів, викладачів і студентів педвузів і коледжів: пер.з рос. мови. Харків. Ранок, 2007. 192 с.

103. Сварковська Л. А. Чинники формування здоров'я та фізичного стану вихованців дошкільних закладів Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : [наук. журнал]. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. № 1(3). С. 323–330.

104. Світ дитинства : комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд. : О. М. Байєр, Л. В. Батліна, А. М. Богуш та ін.; наук. керівник акад. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль. Мандрівець, 2015. 200 с.

105. Семенова Н. І. Формування здорової особистості дитини 6-го року життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Семенова Наталія Іванівна. Київ, 2011. 281 с.
106. Словник української мови в 11 томах. Том 4, 1973. С. 252.
107. Сорочинська Р. Емпіричне вивчення психологічних особливостей розвитку творчого потенціалу у підлітків. Збірник наукових праць РДГУ. Психологія: реальність і перспективи. 2019. Вип. 13. С. 142-146.
108. Смольникова Г. Здоров'язбережувальні та здоров'яформувальні технології. Дошкільне виховання. 2013. № 7. С. 23–26.
109. Соціологія: словник термінів і понять / [упоряд. Є. А. Біленький, М. А. Козловець, В. О. Федоренко / [за заг. ред. М. А. Козловця]. Житомир, «Волинь», 2003. 236 с.
110. Стрілець С. І., Кошель В. М., Кошель А. П., Міненок А. О. Методичні рекомендації написання і захисту кваліфікаційної роботи за спеціальністю 012 Дошкільна освіта – 2-ге видання доповнене і перероблене Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2022. 94 с.
111. Суржанська В. А. Розвиваємо творчі здібності. Харків. Основа, 2007. 112 с.
112. Суржанська В. А. Творчі завдання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку : навч. посібн. Київ : Наук. Світ, 2003. 34 с.
113. Сущенко Л. П. Здоровий спосіб життя людей як об'єкт соціального пізнання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Запоріжжя, 1997. 20 с.
114. Троян Л. М., Кошель В. М. Розвиток рухової творчості дітей дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти : посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та батьків. Чернігів : ФОП Баликіна О. В., 2018. 136 с.
115. Туник Е. Е. Психодиагностика творческого мышления. Креативные тесты / Е. Е. Туник. СПб. : Дидактика Плюс, 2002. 292 с.
116. Туриніна О.Л. Психологія творчості. Київ. МАУП, 2007. 160 с.

117. Українське дошкілля: [програма розвитку дитини дошкільного віку] / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2012. 264 с.

118. Український тлумачний словник он-лайн. URL: <https://eslovnyk.com/%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D0%BA> (дата звернення: 23.06.2023).

119. Усова А. П., Запорожец А. В. Обучение в детском саду : [методический материал] ред. 2–е изд. Москва. Просвещение, 1970. 206 с.

120. Фадеева Т. Розвиток уяви дитини – умова її продуктивного учіння. Дошкільне виховання. 2005. № 2. С. 6–8.

121. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : [навч.-метод. посіб.] / О. Л. Богініч, Н. В. Левинець, Л. В. Лохвицька, Л. А. Сварковська. Київ. Генеза, 2013. 128 с.

122. Філоненко О. Здоровий випускник дитсадка – успішний школяр. Дошкільне виховання. 2014. № 5. С. 17–19.

123. Філософія : [підручник] / За заг. ред. М. Горлача, В. Кременя, В. Рибалка. Харків : Консум, 2000. 672 с.

124. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. К. : Абрис, 2002. 744 с.

125. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін. Київ. Український ін-т соціальних досліджень, 2000. 207 с.

126. Формування здорового способу життя: стратегія розвитку українського суспільства / О. О. Яременко (кер. авт. кол.), О. В. Вакуленко, Ю. М. Галусян та ін. К. : Держ ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 164 с.

127. Чаговець А. І. Розвиток рухової творчості в дітей дошкільного віку. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи, 2011. №36.

128. Чеботар В. Лічман К., Кошель А., Кошель В., До проблеми взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї з фізичного виховання дітей дошкільного віку. ГРААЛЬ НАУКИ. (9). 2021. 321-327. URL : <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.22.10.2021.56>

129. Чеботар В.С., Кошель А.П. Розвиток творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів: ФОП Баликіна С. М., 2022 – 116 с.

130. Шебеко В.Н., Ермак Н.Н. Поиграем в упражнения : творчество в двигательной деятельности детей. Минск : НМ Центр, 1999. 96 с.

131. Шевченко Ю. М. Фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики : дис.... канд. пед. наук : 13.00.08 / Шевченко Юлія Михайлівна. Київ. 2009. 245 с.

132. Шелестова Л. В. Методи діагностики креативності дошкільників у сучасному дошкільному навчальному закладі. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. №11.

133. Шморгун О. О. «Психологія творчості» В. А. Роменця в контексті проблеми формування творчого потенціалу особистості в умовах інформаційного простору «Синергетика і творчість». Матеріали Всеукраїнської конференції «Синергетика і творчість» / Інститут обдарованої дитини ДНАПН України. Київ. 2011. С. 143–148.

134. Шульга Л. М. Ігрова технологія як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_11_6. (дата звернення: 23.06.2023).

135. Шульга Л. М. Розвиток творчих здібностей дитини дошкільного віку на заняттях з малювання. Обдарована дитина. 2004. № 9. С. 43–63.

136. Юрочкіна С. О. Педагогічні засади валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку : дис.... канд. пед. наук : 13.00.01 / Юрочкіна Світлана Олександрівна / Інститут проблем виховання АПН України. Київ. 1997. 153 с.

ІГРОВІ ВПРАВИ З ВІРШОВАНИМ СУПРОВОДОМ

Ми вирішили загартовуватися, раз-два-раз-два! (присідання, з витягуванням рук перед собою)

І водою обливатися, раз-два-раз-два! (підняти руки вгору, імітація обливання)

А потім ми рушником, раз-два-раз-два!

Не забудемо розтертися, раз-два-раз-два! (імітація розтирання рушником)

Ось велика пірамідка (потягнутися вгору)

І веселий м'ячик дзвінкий (стрибки на місці)

М'який ведмедик клишоногий (кроки на місці, на зовнішній стороні стопи)

Усі живуть в моїй коробці (показати великий квадрат)

Але коли я спать лягаю (руки під щоку, закрити очі)

Починають усі гратись (зобразити будь-який рух)

Яскравий червоний м'ячик, стрибає як зайчик (стрибки на місці)

Покотився по доріжці (біг на місці)

Почекав мене трішки (зупинитися)

Нахилюся, візьму його (нахилитися)

І підкину вгору високо (імітація руху)

Ось ми ріпку посадили (нахилитися)

І водою її полили (імітація руху)

А тепер її потягнемо (імітація руху)

І з ріпи кашу зваримо (імітація їжі)

І будемо ми від ріпки здорові і міцні! (показати «силу»)

Щоб поїхати на машині накачати нам треба шини (імітація руху зі звуком ш-ш-ш)

У бензобак наллєм бензин (імітація руху)

І поїдем в магазин («поїздити» по кімнаті)

Ми доріжки підмітаємо (імітація рухів)

Листя в купи збираємо (нахилитися, імітувати рух)
 Щоб гуляючи, малята
 Веселилися від душі! (підскоки на місці)
 Ох, втомились («обтерти піт з чола»)
 Відпочинем (присісти)
 І скоріш додому підем (кроки на місці)

Метелик літає, над квіткою пурхав (повільний біг на носочках, руки роблять помаху вгору-вниз)

Сів, посидів і нектар поїв (присісти, похитати головою вниз-вгору)
 Два своїх великих крила опустив, підняв (встати опустити і підняти випрямлені руки)

Полетів далі, щоб світ кращим став (повільний біг на носочках, руки роблять помаху вгору-вниз)

Маленькі пташки, пташки-невеличкі,
 По лісі літають, пісні співають
 (махаємо руками, як крильцями)
 Сильний вітер налетів,
 (руки вгору, розгойдуємося з боку в бік)
 Пташок понести хотів.
 Пташки сховалися в дупло
 (присідаємо навпочіпки, закриваємо голову руками)
 Там затишно і тепло.

Ведмідь по лісі бродить, від дуба до дуба ходить.
 (Йти перевальцем)
 Знаходить в дуплах мед і в рот до себе кладе.
 («Діставати» мед рукою)
 Облизує лапу ласун клишоногий, (імітація руху)
 А бджоли налітають, ведмедя проганяють.
 («Відмахуватися» від бджіл)
 А бджоли жалять ведмедика: «Не їж наш мед, злодюжка».
 (Злегка пощипати себе за ніс і щоки)
 Бреде лісовою дорогою ведмідь до себе в барліг.
 (Йти перевальцем)
 Лягає, засинає і бджілок згадує. (Руки під щоку, нахилити голову)

Вітер дує нам в лице,

Захиталося деревце.

Вітер тихше, тихше, тихше.

Деревце все вище, вище. (Діти імітують подих вітру, хитаючи тулуб то в одну, то в іншу сторону. На слова «тихше, тихше» діти присідають, на «вище, вище» – випрямляються.)

Вітер віє над полями

І гойдається трава. (Діти плавно качають руками над головою.)

Хмара пливе над нами,

Немов біла гора. (Потягування – руки вгору.)

Вітер тихо клен качає

Вітер тихо клен качає,

Вправо, вліво нахиляє:

Раз – нахил і два – нахил,

Зашумів листовою клен. (Ноги на ширині плечей, руки за голову.

Нахили тулуба вправо і вліво.)

Бачиш, метелик літає, (Махаємо руками-крильцями.)

На лузі квіти рахує. (Вважаємо пальчиком.)

– Раз два три чотири п'ять. (Хлопки в долоні.)

Дуже важко їх порахувати! (Стрибки на місці.)

За день, за два і за місяць ... (Крокуємо на місці.)

Шість сім вісім дев'ять десять. (Хлопки в долоні.)

Навіть мудра бджола (Махаємо руками-крильцями.)

Порахувати б не змогла! (Вважаємо пальчиком.)

В понеділок я купався, (Зображуємо плавання.)

А у вівторок – малював. (Зображуємо малювання.)

У середу довго вмивався, (Вмиваємося.)

А в четвер у футбол грав. (Біг на місці.)

У п'ятницю я стрибав, бігав, (Стрибаємо.)

Дуже довго танцював. (Крутитись на місці.)

А в суботу, неділю (Хлопки в долоні.)

Цілий день відпочивав. (Діти сідають навпочіпки, руки під щоку – засинають.)

Вийшов клоун на арену,

Уклонився всім зі сцени,

Вправо, вліво і вперед ...

Уклонився всім як міг. (Уклони.)

РУХЛИВІ ІГРИ, ВПРАВИ ТА ІГРОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ РУХОВОЇ ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Творчі рухові завдання

I. Ходьба:

1. Ходьба у заданому напрямку з прийняттям ігрової ролі.
2. Ходьба, яка виражає певний внутрішній стан чи настрій (впевнена хода, стомлена хода).
3. Ігрові вправи (маріонетки).
4. Ходьба із зображенням контурів геометричних фігур (пряма, крива, круг, квадрат).
5. Групова ходьба (зображення потягу, змії, хвилі). Самостійне придумування дітьми варіантів групової ходьби.

II. Біг:

1. Біг з прийняттям ігрової ролі.
2. Біг, що виражає певний внутрішній стан.
3. Груповий біг з входженням в образ.
4. Прийняття в ході бігу ролі переслідувача і переслідуваних (кіт, миші).

III. Стрибки:

1. Стрибки з прийняттям ігрової ролі.
2. Імітаційні рухи ногами і руками у стрибку.

IV. Метання: метанням з прийняттям ігрової ролі, з входженням в образ.

Ігрова вправа «Замри», яка складається із завдань:

- а) імітація поз тварин (сова у дуплі, лев перед стрибком, кішка, що спить);
- б) зображення неживих предметів за наочним зразком і по пам'яті (чашка, телевізор, м'яч);
- в) імітація поз у незвичних ситуаціях (кішка на люстрі).

Ігри на ознайомлення з протиріччями

1. «Крок вперед-крок назад».

Дітям пропонується проаналізувати об'єкт, знайти в ньому позитивні чи негативні. Умови: називаючи позитивні якості дитина робить крок вперед, а негативні – назад.

2. «Правий фланг-лівий фланг».

Називаючи позитивну якість предмета, дитина повинна стати праворуч, від вихователя, негативну – ліворуч.

3. «Встигни».

Обирається ведучий. Він мусить назвати об'єкт, який аналізуватимуть гравці. Завдання гравців знайти позитивне і негативне у об'єкті і перейти на інший бік майданчика, перш ніж ведучий доторкнеться до неї.

Рухлива гра на основі особистої аналогії

«Спробуй наздожени»

Одна дитина виконує роль, наприклад зайчика, а інша – роль вовка, який женеться за зайчиком. Перед дитиною-зайчиком постає проблема: у кого чи у що потрібно перетворитися, щоб цей «об'єкт» був сильніший за дитину-зайця. Наприклад у мисливця, і тоді вже проблема постає перед дитиною-вовком.

Ігрові завдання: вигадати новий вид ходьби, бігу, рухливої гри

Проводиться на основі методу фокальних об'єктів.

1. Ходьба. Слова-помічники:

Природа – казкова, багата, чарівна.

Заєць – швидкий, коротковусий, верткий.

Ходьба швидка – треба йти дуже швидко.

Ходьба довговуха – широким кроком, коли робиш крок правою ногою, триматися за праве вухо і навпаки.

Ходьба коса – навхрест.

Ходьба крутлива – з поворотами.

Ходьба добра – з перекатом з п'ятки на носок, зробивши крок потрібно посміхнутися.

2. Біг. Слова-помічники:

Лис – хитрий, рудий, швидкий.

Біг хитрий – біг з зупинкою за сигналом.

Біг швидкий – біг з прискоренням.

3. Гра «Піжмурки». Слова-помічники:

Телефон – невмовкаючий, кнопковий.

Слон – добрий, мудрий, хоробрий.

Весна – казкова.

Піжмурки невмовкаючі: дитина, яка водить, має йти на визначене слово або звук (всі гравці вимовляють різні слова або звуки).

Піжмурки кнопокві: треба із заплющеними очима натиснути визначену кнопку.

Піжмурки мудрі – перед тим, як розплющити очі, треба відгадати загадку або закінчити прислів'я (загадки загадує той, кого піймали).

Піжмурки казкові – перед тим, як розплющити очі, треба розповісти фрагмент казки (той хто водить пригадує її назву).

Фрагмент основної частини заняття.

Проводиться на основі методу «мозкового штурму».

Тема: Подорож Червоної Шапочки.

Мета: придумати, як Червоній Шапочці потрапити до бабусі.

Проблема: Червона Шапочка зібралася у гості до своєї бабусі і побачила перед собою дві дороги. На одній стежинці сидить сірий вовк, який не пропустить, а на іншій на дівчинку чекає багато випробувань. Це і велика річка, і глибока яма, і велике дерево, що лежить на дорозі, і каміння.

Повідомленні вихователя про традиційне вирішення проблеми: перешкоди можна подолати за допомогою спортивного обладнання.

Висування ідей:

- через яму можна покласти ребристу дошки та перейти ними;
- яму можна перестрибнути;
- через річку можна покласти місток;
- дерево можна перелізти;
- камінням можна засипати яму.

Після цього відбувається вибір оригінальних рішень та практичне їх виконання.

Варіанти тем для проведення «мозкового штурму»:

«Як зайчику перейти до зайченят, до зайчихи?»;

«Як сестриці Оленці врятувати братика Іванка?»;

«Як котику врятувати півника?»;

«Як їжаку перемогти зайця і добігти першим?»;

«Як колобку перехитрити лисицю?»

«Як козенятам врятуватися від вовка?»

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ З РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Ознайомлюйте дітей з різними видами рухливих ігор.
2. В процесі рухової діяльності дошкільників урахуйте індивідуальні особливості дитини. Важливо врахувати темперамент, характер, особливості розвитку психічних процесів, настрій тощо.
3. Атмосфера творчості має бути необхідною умовою організованої дорослими творчої діяльності (довірливе спілкування, співпраця, віра в сили дитини, підтримка при невдачах, радість від досягнення).
4. Заохочуйте дітей до імпровізованої драматизації казок, пісень, віршів з використанням активних рухів.
5. Пропонуйте дітям придумувати свої ігри й відобразити їх у діях, рухах, схемах, малюнках тощо.
6. Виготовляйте разом з дітьми різні атрибути, маски, наголівнички, нагруднички для проведення рухливих ігор.
7. Дозволяйте дітям переглядати дитячі передачі, фільми, мультфільми в яких демонструються різноманітні рухи.
8. Організуйте домашні концерти, шоу на яких діти будуть виконувати не тільки знайомі таночки, рухи, а й придумані.
9. Дозволяйте дітям фантазувати, виявляти творчість, зокрема рухову.
10. Розвивайте у своїх дітях творчі здібності шляхом відвідування музичних шкіл, театральних гуртків та студій.
11. Не обмежуйте рухову активність дитини, не привчайте її до постійно включеного телевізору або комп'ютера.
12. Вихователям групи спільно з методистом розробити і провести протягом навчального року серію консультацій і практичних занять, на яких батьки зможуть теоретично і практично збагатити свої знання для найбільш ефективного розвитку рухової творчості в дітей завдяки педагогічним умовам, створеним в сім'ї.

Навчально-методичний посібник «Розвиток творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності»

УДК 372.3:4

Рецензенти:

Турчина І. С. – доцент, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Олексієнко В. В. – директор закладу дошкільної освіти №26 м Чернігова

Кошель А.П., Заворотна Л.К.

Розвиток творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та батьків дітей дошкільного віку. Чернігів: ФОП Балікіна С. М., 2023. 116 с.

Матеріали навчально-методичного посібника присвячені актуальній проблемі валеологічної освіти – розвитку творчості дітей дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти.

У навчально-методичному посібнику проаналізовано науково-педагогічна література з проблеми розвитку рухової творчості дітей дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти, наведено методичні рекомендації, розробки та цікавий додатковий матеріал щодо розвитку рухової творчості дітей дошкільного віку. Посібник адресовано студентам спеціальності «Дошкільна освіта», викладачам педагогічних коледжів і університетів, керівникам, методистам та вихователям закладів дошкільної освіти, та батькам дітей дошкільного віку.

© Кошель А.П., Заворотна Л.К. 2023р.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1 Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми розвитку творчості дітей дошкільного віку у руховій діяльності	7
1.2 Особливості розвитку творчості дітей дошкільного віку з погляду сучасної педагогіки.....	15
1.3 Основні закономірності розвитку рухових якостей дітей дошкільного віку	19
1.4 Загальна характеристика та методика розвитку творчості дошкільників у руховій діяльності	46
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	54
2.1. Організація загального рухового режиму дітей.....	54
2.2. Дотримання правил техніки безпеки в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку.....	68
2.3. Вікові особливості фізичного розвитку та рухової підготованості дітей дошкільного віку	75
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	81
3.1 Нетрадиційні підходи до організації завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку.....	81
3.2 Поради батькам та вихователям щодо розвитку творчості дошкільників у руховій діяльності.....	91
ЛІТЕРАТУРА	101

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

КОШЕЛЬ АННА ПАВЛІВНА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка.

ЗАВОРОТНА ЛІЛІЯ КОСТЯНТИНІВНА

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка.

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У РУХОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

навчально-методичний посібник для студентів спеціальності
«Дошкільна освіта» працівників закладів дошкільної освіти та
батьків дітей дошкільного віку

Підписано до друку 25.01.2023 р. Формат 60х90/16
Обсяг 6,2 друк. арк.
Наклад 20 прим. Зам. № 588/12

ФОП Балікіна С.М.
м. Чернігів, пров. 1-го Травня, 2а
Тел.: (068) 152-87-63
0462pnot@ukr.net

Пісочна терапія у роботі з дітьми дошкільного віку
(науковий проєкт студентів спеціальності «Дошкільна освіта» першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти).

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

науковий проєкт студентів
спеціальності «Дошкільна освіта»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Чернігів 2021 р.

УДК 373.21.013.82:691.22

Рецензенти:

Кошель А.П. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Олексієнко В.В. – директор закладу дошкільної освіти № 26 м. Чернігова.

Науковий керівник:

Кошель В. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Сфіменко В. М., Заворотна Л. К.

Пісочна терапія у роботі з дітьми дошкільного віку: науковий проєкт студентів спеціальності «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Чернігів. ФОП Баликіна С.М. 2021. 94 с.

Науковий проєкт містить методичні рекомендації щодо використання арт-терапевтичних технологій на прикладі пісочної терапії в роботі з дітьми дошкільного віку. Підібрані техніки спрямовані на корекцію психоемоційного стану, зниження напруги та тривожності, подолання невпевненості у собі, усунення страхів тощо. Всі техніки можуть бути використані як в групових, так і в індивідуальних формах роботи.

Науковий проєкт адресований студентам спеціальності «Дошкільна освіта», методистам, вихователям закладів дошкільної освіти та батькам дітей дошкільного віку.

ЗМІСТ

	стор.
Вступ	4
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ПЕДАГОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1 Історія виникнення пісочної терапії	6
1.2 Загальна характеристика основних понять арт- терапевтичних технологій	9
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	15
2.1 Можливості і види арт-терапії у роботі з дітьми дошкільного віку	15
2.2 Пісочна терапія у роботі з дітьми дошкільного віку.	21
2.3 Заняття та ігри з піском як ефективний засіб всебічного розвитку дітей дошкільного віку	24
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	70
3.1 Консультації для вихователів	70
3.2 Поради батькам дітей дошкільного віку	85
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ.....	92

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ У РОБОТІ
З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

науковий проєкт студентів
спеціальності «Дошкільна освіта»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
**Єфіменко Вероніки Миколаївни,
Заворотної Лілії Костянтинівни.**

Підписано до друку 05.12.2021 р. Формат 60x90/16
Обсяг 4.1 друк. арк.
Наклад 20 прим. Зам. №

ФОП Баликіна С.М.
м. Чернігів, пров. 1-го Травня, 2а
Тел.: (046) 610-424
0462print@ukr.net

Сертифікати участі у науково-практичних конференціях та конкурсах

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS
SCIENTIA

CERTIFICATE OF PARTICIPATION

Certificate provides at least a 0,1 ECTS credits to awarded participants for being involved

Liliia Zavorotna

participated in the I International Scientific and Theoretical Conference
SCIENTIFIC METHOD: REALITY AND FUTURE TRENDS OF RESEARCHING

Scan the code to get access to the conference proceedings

 March 24, 2023
Zagreb, Republic of Croatia

The conference is included in the Academic Resource Index ResearchBib catalog and UKRISTEI catalog (Certificate № 24 dated January 17th, 2023);

Head of the European Scientific Platform
Chairman of the Organizing committee
MARIIA HOLDENBLAT

 EUROPEAN SCIENTIFIC PLATFORM

Conference proceedings are publicly available under terms of the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КЗ «НІКОПОЛЬСЬКИЙ ФАХОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ» ДОР»

СЕРТИФІКАТ

№ 000148/с-2022
засвідчує, що

Заворотна Лілія Костянтинівна
взяв (взяла) участь у роботі I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції
«ОСВІТА XXI СТОЛІТТЯ: АКсіОЛОГІЧНИЙ ВИМІР»
Кількість годин: 6 годин/0,2 кредитів ECTS

02 грудня 2022 року, м. Нікополь

В.о. директора коледжу,
кандидат психологічних наук **Наталія ШЕВЯКОВА**

СЕРТИФІКАТ № ПК-2023/2173

засвідчує, що

Заворотна Лілія Костянтинівна

пройшов (пройшла) підвищення кваліфікації за програмою
Всеукраїнського семінару-практикуму
«Психолого-педагогічний підхід у освітній діяльності дітей
з особливими освітніми потребами»

Навчання відбулося за онлайн-формою 22 лютого 2023 року

Опис досягнутих результатів:

удосконалено професійні компетентності: здоров'язбережувальна, рефлексивна, соціально-культурна, емоційно-етична; комунікаційна, психологічна, творча, методична, здатність до навчання протягом життя, діяльнісний підхід, педагогічне партнерство;

набуто: теоретико-практичні знання та практичні навички для вчителів закладів загальної середньої освіти з питань педагогіки партнерства та соціальної згуртованості; основ інклюзивної освіти; психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами; інноваційних підходів у роботі з дітьми з ООП; виховних та психологічних аспектів;

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН
3 години / 0,1 кредиту ЕКТС

Директор
 Державної наукової установи
 "Інститут модернізації змісту освіти"
Євген БАЖЕНКОВ

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

CERTIFICATE

This is to certified that

**Liliya
Zavorotna**

has participated in the international scientific-practical conference
«EUROPEAN VALUES OF DIVERSITY AND INCLUSION IN EDUCATION»
(18 hours)

Credits earned: 0,6 ECTS credits

Competences gained: to determine historical, cultural, economic, political factors and preconditions of forming and development of the EU; to understand constituents of the EU structure and modern trends in its changing, content and mechanism of functioning; to describe basic grounds of forming of strategies of development of the EU; find and analyze information about countries; to describe economic systems, financial policy, social systems of the EU; to call main criteria for countries to become a candidate for membership of the EU; to describe Ukrainian-EU integration process and perspective of it; to use main categories, facts, statistics to justify directions of tendencies in the EU and possible ways of solving problems of the EU.

certificate № EVDIE-000180

Date: 17-18 December 2020

Dr. of Sc., Prof. Diana Spulber
Italy, Genoa

Dr. of Sc., Prof. Marja Nesterova
Kyiv, Ukraine

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD- 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

CERTIFICATE

This is to certified that

**Liliya
Zavorotna**

has participated in the intensive course
"EUROPEAN POLICY OF SOCIAL COHESION"
(12 hours)

Credits earned: 0,4 ECTS credits

Competences gained: *understanding of the main basic principles of the European cohesion policy in the educational sphere; understanding of the key role of education in social cohesion enhancement, understanding of the main principles of community based universities; understanding of the transversal competences as XXI century metacognitive skills to support economic, social and territorial development.*

certificate № EPSC-MN000003

Date: December 28-30, 2020

Dr. of Sc., Prof. Diana Spulber
Italy, Genoa

Dr. of Sc., Prof. Marja Nesterova
Kyiv, Ukraine

Jean Monnet Chair SCAES - 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR
Jean Monnet Project EVDISD- 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT

Сертифікат переможці всеукраїнського творчого конкурсу для студентської молоді «Здорова дитина – здорова нація» м. Глухів 2023р.

